

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore
Stoelinga, F.

Citation

Stoelinga, F. (2020, November 19). *Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/138392>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/138392>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/138392> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Stoelinga, F.

Title: Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore

Issue Date: 2020-11-19

Hoofdstuk 12 Nieuwe invloedgebieden van Winsemius

Een situatie vanuit een commerciële invalshoek benaderen, een organisatorisch probleem oplossen, een advies aanleveren voor de nationale jaarplanning, of een suggestie lanceren wat voor legertanks aan te schaffen, Winsemius kan over al deze onderwerpen inhoudelijk meepraten en de besluitvorming in Singapore gericht beïnvloeden. In de vorige paragraaf is beschreven hoe de scheepsbouw hier duidelijk van geprofiteerd heeft. Dit bevestigt dat de maritieme geschiedenis van Singapore niet alleen Winsemius en de Britse *Swan Hunter* aangereikt krijgt, maar dat havenstad Singapore transnationaal door Winsemius' acties ook een versteviging met de rest van de wereld krijgt waar zijn economie weer lang van profiteert. Winsemius draagt met andere woorden indirect en op lange termijn sterk bij aan de ontwikkeling van de nieuwe staat Singapore, tot en met het volledige beheer van zijn eigen veiligheid aan toe.

De tweede bijzondere gewaarwording uit de afgelopen Hoofdstukken is dat de acties van Winsemius de grote invloed van Nederland op de ontwikkeling van Singapore tonen. De NRC in 1981 schrijft over deze gelijkenissen, waardoor je bijna laconiek over een soort van economisch plagiaat kan spreken:

Beide landen moesten hun industrie uit het niets opbouwen, ze hadden geen van beide een industriële traditie, hun elite wist van handel en rente, maar niets van investeren en marktwerking. Beide landen lagen gunstig, Nederland aan de mond van de Rijn en Singapore aan de Straat van Malakka, Nederland met zijn Duitse achterland en Singapore met het grote Aziatische en vooral opkomende Japanse achterland. Geen van beide was gezegend met grondstoffen, ze hadden eigenlijk alleen maar de handen en hoofden van de werkende minimaal geschoolde bevolking. Tenslotte hadden zowel Nederland als Singapore een vakbeweging die bereid bleek offers te brengen en looneisen uit te stellen tot het fundament van welvaart was gelegd.¹¹⁵⁹

Singapore is dan wel een relatief kleine stad, maar het kan zich in de jaren na de Tweede Wereldoorlog onder steden en landen scharen met een identieke variëteit aan problemen, die stuk voor stuk opgelost zouden moeten worden. Wetenschapper en research analyticus Li Jie Sheng schrijft terecht dat:¹¹⁶⁰

Singapore faced similar problems in the 1950s and 60s that other newly-independent countries face. These included high unemployment, stagnated trade, housing shortages, union strikes and

¹¹⁵⁹ Peter van Dijk, *NRC Handelsblad*, 06-06-1981.

¹¹⁶⁰ Li Jie Sheng, 'Successful Technical Advisers: Albert Winsemius as a Case Study', in *The Head Foundation, Human Capital & Education for Asian Development*, 23-06-2017, <http://headfoundation.org/2017/06/23/successful-technical-advisers-albert-winsemius-as-a-case-study/>, geraadpleegd 14-07-2019.

tense ethnic relations. In light of this, Winsemius was facing a country, however small, that was characteristic of a developing country in need of advice.

Dit Hoofdstuk 12 en het komende Deel VI verhalen over Singapore's en Winsemius' acties om, naast industriële productie, nu ook deeloplossingen voor de bestaande werkloosheid te vinden binnen het cultiveren van Singapore's eigen natuurlijke omgeving. Bovendien legt dit duo een link met de herstructurering van het onderwijs in Singapore dat in 1970 start met de nadruk op technisch onderwijs.¹¹⁶¹ Zes nieuwe scholen voor beroepsonderwijs worden gevestigd (er was er slechts één) en in ongeveer één jaar tijd stijgt het aantal studenten van technische cursussen van een paar honderd naar 2.151.¹¹⁶² In dezelfde periode worden zowel de faculteiten voor techniek, boekhouding en bedrijfsbeheer, als voor bouwnijverheid en architectuur aan de Universiteit van Singapore toegevoegd.¹¹⁶³

Na het bereiken van volledige werkgelegenheid is Winsemius binnen het belang van Singapore na het begin van de jaren zeventig nauwelijks af te stoppen. Het is anderzijds maar goed dat Winsemius aanblijft want de wereldeconomie krijgt nog enige heikele thema's te verwerken en voor Singapore is de aanwezigheid van een ervaren deskundige zeer wenselijk. We zien in de komende paragrafen echter niet alleen dat Singapore met behulp van Winsemius twee oliecrises weet te bedwingen, maar dat de komende periode ook leidt tot een van Winsemius' weinige uitglijders.

Winsemius heeft er een fase van ruim tien jaar op zitten en de tweede fase neemt ook ongeveer evenveel tijd in beslag, de groei van Singapore's BBP na de breuk met Maleisië is tussen 1966 en 1973 opgelopen naar 13% per jaar. Maar nu wordt het weer serieus: wereldwijd verschijnen problemen als inflatie en recessie die dergelijke hoge economische prestaties tot stilstand brengen. Vooruitlopend verraadt auteur dat, in tegenstelling tot de meeste ontwikkelde of zich ontwikkelende landen, Singapore aan de crises ontsnapt met slechts kleine krasjes. Het slaagt erin om de gemiddelde groei tussen de jaren 1973 en 1979, als er een einde komt aan de groei met dubbele cijfers, op 7.3% te houden.¹¹⁶⁴

43 Singapore: *entrepôt for tourists*

Deze Winsemius-slogan dekt het toerisme in Singapore volledig.¹¹⁶⁵ Het eiland wordt als 'hub', als tussenstop, gebruikt waarbij toeristen komen, een paar dagen blijven en verder trekken. Ook

¹¹⁶¹ Aeyelts Averink, *Singapore en het 'diamond' model*, 57, 59.

¹¹⁶² Goh Keng Swee, *The Economics of Modernization* (Singapore 1972) 10.

¹¹⁶³ Rodan, *The Political Economy of Singapore's Industrialization*, 96.

¹¹⁶⁴ Wereldbank.

¹¹⁶⁵ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 12.

wat toerisme betreft zijn er parallellen tussen Nederland en Singapore te vinden, alhoewel Nederland misschien wat minder als ‘hub’ aangemerkt kan worden. In paragraaf 33, vol analoge zaken tussen de twee landen, is de toeristensector bewust niet meegenomen, wat onverlet laat dat Winsemius redelijk veel ervaring met het stimuleren van toerisme in diverse landen heeft opgedaan en ook die ervaring naar Zuidoost-Azië meeneemt.

Hij doet deze ervaring op in Nederland van 1948 waar voor de besteding van het binnen de Marshallhulp gereserveerde tegenwaardegeld een verdeelsleutel van vijf investeringsmodules bestaat: “wederopbouw, industrialisatie, landbouw, toerisme en onderzoek”.¹¹⁶⁶ Behalve voor wat betreft landbouw zijn dit exact de sectoren die twintig jaar later ook in Singapore spelen. Als daarnaast blijkt dat vanaf 1949 jaarlijks tienduizenden Amerikanen naar Europa en Nederland komen, verschijnt bijna als vanzelf de roep om de bouw van meer en betere hotels; verspreid over geheel Nederland wordt zeven miljoen gulden aan Marshallhulp-dollars voor achttien hotelprojecten aangewend.¹¹⁶⁷ De wetenschappers Per Lundin van de Uppsala universiteit en Thomas Kaiserfeld van de Lund universiteit, eveneens in Zweden, verhalen kernachtig over de tijd van toen:

As a result, in 1951, the Dutch government selected – from 200 applications – the twenty hotels to receive U.S. Marshall aid. Predictably, these hotels served foreign *and* Dutch visitors who were middle-class and travelled primarily by aeroplane. In July of 1951, Dutch parliament ratified the law on construction and modernization of the hotel sector. Two key officials emphasized that modern hotels (those meeting U.S. Standards) would attract foreign revenues and tourists – particularly Americans. (...) After the Dutch law passed, the Dutch Hotel Association acquiesced to the construction of “Marshall Hotels”. After all, the nation’s transnational tourism policy had shifted definitely from rationing to modernistic refurbishment.¹¹⁶⁸

Daarnaast is voor Winsemius, na zijn bezoek als economisch adviseur aan Jamaica in 1952, de aanpak van toerisme als economisch fenomeen binnen een ontwikkelingsmodel een bekend thema. Binnen het onderzoek van de Wereldbank naar de industriële mogelijkheden van Jamaica wordt toerisme met veel égard als inkomstenbron geponeerd en is in die tijd zeker meer dan een modekreet. De verslaggeving over Jamaica, die vrij direct aan de persoon Winsemius gelinkt is, schenkt veel aandacht aan de ontwikkeling van deze zogenaamde ‘tak van industrie’ en rapporteert in detail over: “*Tourist industry, Direct and Indirect Employment, Tourist Board, Airports and Number of Hotels*”.¹¹⁶⁹

¹¹⁶⁶ Van der Hoeven, *Hoed af voor Marshall*, 96.

¹¹⁶⁷ *Algemeen Handelsblad*, 19-07-1949.

¹¹⁶⁸ Per Lundin en Thomas Kaiserfeld (red.), *The Making of European Consumption: Facing the American Challenge* (New York 2015) 60.

¹¹⁶⁹ *The World Bank Group Archives*, The Economic Development of Jamaica.

Ook Winsemius' Madrid-conferentie in 1961 draagt een sterke koppeling met het ontwikkelen van de toeristenindustrie. Met andere woorden, Winsemius heeft voor zijn komende toeristische escapades een goede vooropleiding genoten en heeft die, zoals we zullen zien, naar Singapore's toekomst kunnen vertalen.

~

Tot midden jaren zestig van de vorige eeuw groeit de industriesector in Singapore slechts mondjesmaat met netto vier- tot vijfduizend banen per jaar, terwijl men gerekend heeft met drie tot vier keer zoveel. Als oplossing voor dit probleem worden nu bestaande, natuurlijke en eigen elementen geactiveerd, zoals de tropen, de haven, het kruispunt van zeewegen en intensieve ontmoetingen met een diversiteit aan Aziatische culturen. Ingebracht als toeristische attracties, in combinatie met belastingvrij shoppen en het ontspannen genieten van de zon, zonder enige hectische atmosfeer. Dit vangnet voor het oplossen van een stuk van Singapore's tekort aan werkgelegenheid is een kleine maar welkome pijler van Singapore's ontwikkeling en inkomen.

In 1961 roert Winsemius-rapport de optie van het ontwikkelen van het toerisme al aan: *we further recommend, that the potentiality of the tourist industry (...) should be immediately examined.*¹¹⁷⁰ Maar Singapore, zonder stranden en nauwelijks historische gebouwen, zonder de uitstraling van zwoele tropische atmosferen, noch voorzien van een mooie en begaanbare natuur, biedt in de ogen van ontwikkelaars geen grote toekomstverwachtingen. Zij vinden dat Singapore in vergelijking met steden als Hong Kong, Bangkok en Taipei, maar ook vergeleken met de grote Japanse steden weinig te bieden heeft. Niets is in de jaren zestig voor mannelijke winkeliers uit Singapore aangenamer om, of als bonus voor hun commerciële inspanningen of voor een vakantie, een weekje naar laatstgenoemde plaatsen te reizen die alles hebben wat Singapore ontbeert, inclusief een ongerept nachtleven.

Singapore heeft van oudsher wel een vermakelijk 'ondergronds' nachtleven voor zeelui en wat aangeschoten vakantiegangers; na de PAP-overwinning van 1959 verandert er echter weinig en blijft Singapore politiek gezien langere tijd nog vrij puriteins. Geen lichtzinnig gedrag en geen grote sociale vrijheden; de inspanningen van de regering liggen vooralsnog bij corruptie- en drugsbestrijding, bij gezinsplanning en bij antirookcampagnes. Pas in de 21ste eeuw is er sprake van een vrijere hand richting *entertainment*. Bovendien is 'men' in Singapore niet zo op toeristen gesteld, 'men' zit niet te wachten op vreemdelingen, pottenkijkers staan niet hoog in het vaandel van bewoners en ondernemers van Singapore. Met andere woorden, het lijkt dat ook op het gebied van toerisme de lokale entrepreneurs een soort van heropvoeding

¹¹⁷⁰ *United Nations Archives, A Proposed Industrialization Programme for the State of Singapore, xvii.*

moeten genieten om te leren dat door van toeristen te houden je er financieel op vooruit kunt gaan.

In 1964 wordt de *Singapore Tourist Promotion Board* (STPB) opgezet, maar zij kan haar activiteiten niet adequaat uitbreiden vanwege het vliegveld *Paya Lebar*. Dit uit 1955 stammende *Singapore International Airport* met slechts één start- en landingsbaan en een kleine *passenger terminal building* is niet opgewassen tegen grootschalige groei. In de stad zelf zijn er maar 1.134 hotelkamers ter beschikking en er zijn voor de toeristen slechts 170 gekwalificeerde gidsen. In 1965 komen er niet meer dan 98.481 toeristen naar Singapore.¹¹⁷¹

Daarnaast is Singapore in de jaren zestig nog steeds een vrij verpauperde locatie. De regering van Singapore zet diverse schoonmaakcampagnes in, waarvan de ‘*Keep Singapore Clean*’- campagne uit 1968 het meest bekende voorbeeld is.

	Hotel	No. of Rooms
1.	Adelphi Hotel	70
2.	Cathay Hotel	165
3.	Chequers Hotel	28
4.	Cockpit Hotel	56
5.	Goodwood Hotel	165
6.	Hotel Ambassador	63
7.	Hotel Biltmore	42
8.	Hotel Singapura	191
9.	Mayfair Hotel	25
10.	Mui Fong Hotel	15
11.	Ocean Park Hotel	61
12.	Orchard Hotel	34
13.	Prince's Hotel Garni	35
14.	Raffles Hotel	130
15.	Singapore Hotel	26
16.	Strand Hotel	28
	Total	1,134

Hierop volgen nog meer campagnes, zoals *Keep Singapore Clean and Mosquito-Free* (1970), *Keep Singapore Clean and Pollution-Free* (1970) en *Keep Singapore Pollution-Free* (1971). Geen loslopende dieren op straat en eetstalletjes mogen geen afval op straat deponeren. De boetes voor het op straat weggooien van gebruikte buskaartjes, kauwgum of ander afval bedragen tussen de M\$500 (in 1965 circa 560 gulden) per weggegooid item voor eerste overtreders, tot M\$1.000 voor herhalingen. Singapore moet niet alleen groen worden, maar alles wat er in de publieke ruimte onaantrekkelijk uitziet wordt opgefrist. Zoals Lee Kuan Yew in zijn 1970-jaarrede bevestigt:

Our beaches will be cleaned up. Open drains now running into the sea will go into underground sewers, and end up in treatment plants. A clean seaside is a recreational asset. Oil pollution, whether by ship repairers or ships passing through, will be countered by heavy fines. The air we breathe will be kept clean. New legislation will require all vehicles and industries to reduce pollution.¹¹⁷²

~

¹¹⁷¹ *The National Archives of Singapore*, Singapore's Exhibition: The Story of an Economic Miracle.

¹¹⁷² *The National Archives of Singapore*, Prime Minister's National Day Broadcast, 1970.

Sinds Singapore's intraregionale conflicten met Maleisië en Indonesië achter de rug zijn, kan de ontwikkeling van een toeristenindustrie met meer vaart en elan ter hand genomen worden. Winsemius geeft aan dat hij in 1966/1967 persoonlijk het eerste toeristische plan voor Singapore geschreven heeft, een plan dat in 1967 door het parlement is goedgekeurd.¹¹⁷³ Achteraf geeft hij over zijn toeristische invalshoek van toen een enigszins duidelijker beeld:

Tourism... at that time I think it was already developing somewhat. I developed the theory which turned out to be true that Singapore, because it has little to show the tourists, should find a sort of niche in increasing tourism in the world by being an entrepot for tourists. I suggested, let's make and give some incentives and have good hotels in every price group.¹¹⁷⁴

I developed the theory that ... (again based more or less on my theory: you need only to have one eye because in the land of the blind, the man with one eye is king) we could develop Singapore into a sort of entrepot for tourism. We don't have enough interesting things for tourism - to have them a week or two weeks. (...).¹¹⁷⁵

As long as we have that set-up – hotels, good water, safe food, shopping, plus a runway long enough to get any plane, which needs long runway. We will be the entrepot for tourists. Like the entrepot for a lot of other products.¹¹⁷⁶

Ook in dit (nooit formeel gepubliceerde) Winsemius-toeristenplan, staat het creëren van banen voorop; per eind 1971 moeten uit de nieuwe aanpak van de toeristenindustrie minstens 25.000 extra banen komen.¹¹⁷⁷ Zelfs Harold Wilson, Brits premier in de jaren zestig en zeventig jaren van de vorige eeuw, wordt door Lee Kuan Yew van deze belangrijke stap op de hoogte gebracht: “*We are developing tourism as rapidly as we can with the widest possible publicity and promotion*”.¹¹⁷⁸ Goh Keng Swee draagt als vanzelfsprekend ook aan deze promotie zijn steentje bij:

The first and most obvious [broadening of service and export base] is tourism, and that is providing services to tourists from Europe and America who want to see the Orient. So our Tourist Promotion Board promises tourists who come to Singapore an experience of what they call the “Instant Orient”. There seems to be a good future in this, and no less than five first-class tourist hotels are now under construction which, when completed will provide tourists with more than 1,300 rooms and employment for several thousand citizens.¹¹⁷⁹

De consequentie is dat de toeristensector in Singapore in 1966 een groei van 30% naar 129.000 toeristen doormaakt en deze branche als inkomensbron van buitenlandse deviezen dat

¹¹⁷³ Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview.

¹¹⁷⁴ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 11, 12, 14.

¹¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷⁷ Goh Keng Swee, *Two Years of Economic Progress*, 18.

¹¹⁷⁸ *National Archives of Singapore*, PREM, Brief van Lee aan Wilson, 01-04-1966.

¹¹⁷⁹ Goh Keng Swee, Speech delivered at the Inauguration of the World Assembly of Youth (WAY) Asian regional Seminar on ‘Urbanization’ at the National Trades Union Congress Hall on 16 April 1967; Goh Keng Swee, *The Economics of Modernization* (Singapore 1972) 20.

jaar op de vierde plaats staat. Om daarna, in 1967, nog eens met 60% aan bezoekende toeristen te stijgen. Naast de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Australië, de grootste landen qua toeristische instroom, zijn het ook veel Chinezen uit het door rellen geteisterde Hong Kong, die naar Singapore komen. Eigenlijk zijn deze gasten uit Hong Kong in meerderheid geen toeristen, maar veelal zakenlieden die op onderzoek uit zijn om hun bedrijven vanuit Hong Kong naar Singapore te verhuizen. Over deze samenloop van omstandigheden zegt Goh Keng Swee:

Curiously, the Great Cultural Revolution commencing in 1966, and in full swing in 1968, proved beneficial in the young Republic, as it induced multinational corporations to look *beyond* their traditional investment areas on the periphery of the People's Republic of China.¹¹⁸⁰

Zoals in het begin van deze paragraaf al bevestigd, sinds Indonesië de schermutselingen van de *Konfrontasi*-politiek beëindigd heeft, stijgt ook vanuit dat land het aantal Chinese 'toeristen' die in Singapore fabrieken willen bouwen. Volgens Ngiam Tong Dow, Singapore's belangrijke en aan de universiteit van Harvard opgeleide ambtenaar "*they all came under the immigration scheme. If they put down half a million dollars or hundred thousand dollars, I can't remember the figure, they were given permanent residence. So they started all these small factories*".¹¹⁸¹

~

Winsemius' inzet op dit toeristisch gebied levert hem een nog fraaie aura op. Een concreet voorbeeld van zijn opportunisme, vindingrijkheid en doorzettingsvermogen geeft hij namelijk in 1967 als hij, enigszins verrassend, bezwaar maakt tegen reeds gedane toezeggingen aan de Amerikaanse oliegi-gigant Esso om een raffinaderij op *Blakang Mati* te mogen bouwen, een eilandje vlak voor de kust van Singapore dat door het Britse leger ontruimd is. Er staat nog wel een klein Maleis huizencomplex op, een kampong, plus wat vervallen barakken. Tijdens de oorlog is het eiland een berucht Japans krijgsgevangenkamp geweest.

Winsemius voert het argument op dat de inwoners van Singapore een recreatieve uitlaatklep nodig hebben, zodat ze bij tijd en wijle aan het stadsleven en hun dagelijkse werk kunnen ontsnappen. Samen met Alan Choe van de *Urban Renewal Authority* (URA) lukt het Winsemius om het eiland niet voor olieraffinage, maar als recreatief en toeristisch gebied te bestemmen. Winsemius weet daarnaast 'eigenhandig' Esso te bewegen haar raffinaderij en de te bouwen petrochemische fabrieken niet op *Blakang Mati* maar in de *Jurong Industrial Estate* op te zetten.¹¹⁸²

¹¹⁸⁰ Goh Keng Swee, 'A Socialist Economy that Works', 80.

¹¹⁸¹ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Ngiam Tong Dow, band 02.

¹¹⁸² *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 06.

De oorspronkelijke Maleise naam *Blakang Mati* - Achter de Dood - wordt al op zeventiende-eeuwse landkaarten gebruikt en verwijst naar een op dit eiland gelegen begraafplaats. In 1970 wordt de naam omgezet in *Sentosa* - Vrede en Rust. Een toepasselijke naam als we ons realiseren dat Winsemius dit eilandje niet alleen voor toeristische doeleinden heeft gered, maar ook voor de Amerikaanse president Donald Trump, die in 2018 op *Sentosa* verpoost als hij enige dagen in Singapore verblijft, dat op dat moment het episch onderhandelingscentrum is voor vredesbesprekingen tussen de Verenigde Staten en Noord-Korea, met hun leider Kim Jong-Un.

~

Eind jaren zestig blijven de toeristische voorzieningen zich uitbreiden. In tegenstelling tot enige jaren daarvoor wordt nu zelfs M\$500 miljoen aan privé lokaal vermogen geëncmitteerd, samen met een forse financiële regeringsparticipatie. Privé handelsvermogen gaat toch aan de ontwikkeling van Singapore meedoen als duidelijk wordt dat bij een hotelbezetting van 70% een winstratio van 18 tot 26% gemaakt kan worden.¹¹⁸³ Met name de Amerikaanse hotelketens gaan volop bouwen; alleen al in 1968 en 1969 komen een twaalftal luxe hotels van de grond, goed voor 9.000 nieuwe banen. Eind 1969 heeft Singapore in totaal 60 toeristenhotels en staan er nog eens 27 hotels in de steigers.

Met de spectaculaire opkomst van de toeristenindustrie gaat Singapore intensief investeren in de bouw van aantrekkelijke ontspanningsmogelijkheden voor toeristen, van de *Jurong Golf Course*, het *Jurong Bird Park*, tot een aquarium en een dierentuin. De bouw van boven- en ondergrondse *shopping malls*, restaurants, cabarets, nachtclubs en andere toeristische attracties krijgen een vliegende start.¹¹⁸⁴ Onderstaande uitspraak van Winsemius geeft terzijde aan dat zijn adviezen op velerlei gebieden zijn ingezet en uitgevoerd.

I also advised Dr. Goh on the problems of a common market with Malaysia, the short lifespan of the merger with Malaysia and the need to develop an international airport for Singapore. On these issues, Dr Goh fully agreed with me (...) We could go through a long list of Dr. Goh's ideas which he carried through with great success. It often started with some form of fantasy and imagination, such as Jurong Town, the Symphony Orchestra and the Chinese Garden. The list goes on. Worthy of mention, however, is the development of Jurong Town which to me from the start was heading for success due to Singapore's economic development.¹¹⁸⁵

Singapore ligt bovendien op weg naar Bali, op weg naar Australië en Nieuw-Zeeland en fungeert bij lange afstand reizen uitstekend als extra vakantietussenstop, als rustpunt. Een

¹¹⁸³ Buchanan, *Singapore in Southeast Asia*, 144.

¹¹⁸⁴ *Ibidem*, 70.

¹¹⁸⁵ National Archives?

belangrijk argument in deze is dat de toerist in Singapore nauwelijks gevaar loopt, met andere woorden het is er veilig op straat.

De passagiersaantallen lopen nu schoksgewijze op met wel 1 miljoen passagiers per jaar; in Singapore landen in 1975 maar liefst 4 miljoen personen. Het is begrijpelijk dat het niet meegegroeide *Paya Lebar Airport* onmogelijk dit stijgende aantal toeristen in casu het groeiende luchtverkeer aan kan. De eigen *Singapore Airlines*, nu onafhankelijk van de gezamenlijke *Malaysian Singapore Airlines* (MSA), wordt in 1972 opgestart en op de tekentafel wordt hard gewerkt aan een nieuw vliegveld op de locatie waar tot voor kort de Britse militaire *Changi Airbase* gestationeerd is.

Ook Winsemius ondersteunt de PAP-regering met adviezen om een nieuw, internationaal vliegveld aan te leggen:

And the fifth and last phase was that we transformed Singapore into a centre of international traffic and transport. My advice was: build an airport where the biggest aeroplanes can land and let everyone know that they are welcome to land there. In other words, do not use landing-rights to protect your own Singapore Airlines. They followed this advice and it became a success. And thanks to this initiative Singapore has become a tourist centre too, especially for short stays.¹¹⁸⁶

Howe Yoon Chong, vele jaren parlamentslid, een man met eenzelfde daadkrachtige insteek als Winsemius, klaart deze bouwklus. Het vliegveld *Changi* wordt voor S\$1 miljard gebouwd en komt na zes jaar voorbereiding in 1975 gereed. Middels een (Nederlands) proces van landaanwinning in zee is *Changi Airport* in 2016 uitgegroeid tot een luchthaven met vier terminals en een passagiersaantal van 57 miljoen per jaar waarvan zo'n zestien miljoen toeristen.

Onderstaande Tabel 4 laat zien hoe indrukwekkend de ontwikkeling van de toeristenstroom al in de Winsemius' periode is geweest: van negentig duizend naar ruim drie miljoen in 1984. De eenentwintigste eeuw echter laat cijfers zien die vergelijkbaar zijn met het toeristisch bezoek aan Nederland: beide landen scoren in 2018 bijna negentien miljoen toeristen.

Tabel 4

Jaar	Aantal toeristen	Omzet in miljoen US\$	% van het BBP
1960	90.000		1,2 (1959)
1970	522.000	280	4,8
1980	2.562.000	3.068	12,7
1990	5.323.000	8.428	11,5
2000	7.691.000	9.950	10,3

¹¹⁸⁶ Tamboer, *IIAS Newsletter* 9, 1996; *The Straits Times*, 21-09-1997.

2010	11.639.000	18.800	9,8
2015	15.231.000	21.800	9,6
2017	17.415.000	26.800	10,2
2018	18.500.000		

¹¹⁸⁷

De toeristenindustrie heeft tot op de dag van vandaag een gigantische impact op Singapore's leven en welvaart. De groei van deze sector van 1,2% naar ruim 10% van het nationale BBP valt als uitzonderlijk te kwalificeren, maar deze bijdrage betekent meer dan dit cijfer alleen. De sector is extra aantrekkelijk vanwege haar arbeidsintensieve omgeving: er zijn koks nodig, kamermeisjes, obers, taxichauffeurs, schoonmakers, was- en stomerijhulpen, stadsgidsen en ambachtelijke souvenirmakers, beroepen die veelal buiten het industrieel pakket vallen.¹¹⁸⁸

44 De Asian Dollar Market

De *Asian Dollar Market* is een begrip.¹¹⁸⁹ Het is een woordcombinatie die ontstaat in de tijd dat Winsemius een financieel plan uitwerkt (volgens sommigen op aangeven van Goh Keng Swee, of van Hon Sui Sen, of van Lee Kuan Yew, of van, met andere woorden ook hierover bestaat veel *gossip*¹¹⁹⁰). Enerzijds is de inzet de handel in US dollars en anderzijds zet Singapore een belastingtechnisch interessante bankfunctie op om deze tientallen miljarden dollars, die “[are] floating around the world outside the United States and owned mostly by overseas Chinese”, tot eigen voordeel aan te wenden.¹¹⁹¹

Winsemius weet uit eigen ervaring hoe nationale en internationale geldstromen werken, niet alleen door zijn ervaring als prijscontroleur in de Tweede Wereldoorlog en zijn kennis van de financiële aanpak tijdens de periode Lieftinck binnen de Marshall-hulp. Zijn persoonlijke financiële belangen tijdens en na de Hispano-periode in Zwitserland, zijn kennis van *safe havens* als Zwitserland, de Nederlandse Antillen en ander *off-shore* faciliteiten, zijn nu van

¹¹⁸⁷ The Singapore Tourism Board, Annual Report on Tourism Statistics 2018, International Visitor Arrivals Statistics; <https://www.stb.gov.sg/statistics-and-market-insights/Pages/statistics-Quarterly-Tourism-Performance-Report.aspx>, geraadpleegd 23-10-2018; KNOEMA World Data, GDP, Peebles, *Economic Growth and Development in Singapore*, 167; <https://knoema.com/atlas/Singapore/topics/Tourism/Travel-and-Tourism-Total-Contribution-to-GDP/Contribution-of-travel-and-tourism-to-GDP-percent-of-GDP>, geraadpleegd 23-10-2018.

¹¹⁸⁸ Lee Kuan Yew, *From Third World to First*, 50-51; Lim Chong-Yah, *Economic Structure*, 29-30.

¹¹⁸⁹ Voor een breder financieel inzicht: United Nations: The Asian Currency Market: Singapore as a Regional Financial Center, https://asean.elibrary.imf.org/abstract/IMF024/14790-9781451946826/14790-9781451946826/14790-9781451946826_A001.xml?redirect=true.

¹¹⁹⁰ Ho, ‘Reasonable Men Adapt, Unreasonable Men Change the World’, 91; Han Fook Kwang, *Lee Kuan Yew, The Man and his Ideas*, 340.

¹¹⁹¹ Buchanan, *Singapore in Southeast Asia*, 97; Desker, *Goh Keng Swee: A Public Career Remembered*, 61.

uitzonderlijk belang voor Singapore.¹¹⁹² Zijn idee is om dit voor Singapore vooralsnog ‘verbannen geld’ ten dienste te stellen van investeringen in eigen land. Het is voor te stellen dat de duizenden Chinezen uit Hong Kong en Indonesië die Singapore na de scheiding van Maleisië tijdelijk of langer aandoen, een optimale doelgroep vormen.

Het denkpatroon voor deze interessante financiële propositie rust op het uitgangspunt dat er in 1968 mondiaal geen *round the clock* financiële dienstverlening bestaat. Om negen uur in de ochtend is het bankwezen in Zürich wakker en aan de slag en een uur later in Londen. Tegen de tijd dat Zürich dicht gaat is New York op het roterende financiële aardpodium al twee uur aanwezig, het is daar elf uur in de ochtend. Maar als *Wall Street* in New York en drie uur later financieel San Francisco zich eveneens te ruste leggen, ontstaat er een gat van respectievelijk tien en zeven uur met Zürich waarin de financiële wereld, inclusief financieel Azië, stil staat. Totdat Zürich, zeg het Westen, de volgende morgen om negen uur weer opstart. Hoe gaat Singapore in dit financiële mondiale raderwerk meedraaien? Hoe wordt Singapore belangrijk als het over miljardendeals gaat en middels het fenomeen belastingen interessante proposities kan aanvoeren?

De panklare oplossing begint met de ingeving dat als het vijf uur ’s middags is in San Francisco, het in Singapore negen uur ’s morgens van de nieuwe dag is en men aldaar het stokje van San Francisco overneemt en zeven uur lang het tijdzonegat met Zürich dicht. Als om negen uur Zürich weer opstart, is het in Singapore vier uur ’s middags en maken de financiële diensten zich op om af te sluiten. Winsemius en de vicepresident van de Singapore-vestiging van de *Bank of America*, van Oenen, buigen zich over de idee om de wereldbol met een 24-uurs *bankingservice* te omspannen. Met Singapore als de ontbrekende schakel in het internationale financiële web, dan actief als ‘het Westen’ op financieel gebied niet aan het handelen is.¹¹⁹³ Singapore betreft met zijn actie niet alleen de bankwereld, *safe havens* en *offshores* wereldwijd, maar betreft nu vooral Azië dat nog geen betrouwbare en financieel interessante methodiek voor 24-uurs internationaal handelen gevonden heeft. Veel kapitaalkrachtige Aziaten zullen, als het over een betrouwbare en financieel interessante suggestie gaat, een dergelijke ‘oosterse’ oplossing als aangenaam ervaren.

Jaren geleden, in november 1964, heeft de toenmalige Maleise minister van Financiën Tan Siew Sin tijdens de openingsceremonie van het centrum van de *Malaysian Stock Exchange*

¹¹⁹² Brieven NHM 1960 in auterus bezit.

¹¹⁹³ Lee Kuan Yew, *From Third World to First*, 89-90; Tay, *A Mandarin and the Making of Public Policy*, 131-132; Han Fook Kwang, *Lee Kuan Yew: The Man and his Ideas*, 340; Huff ‘The Developmental State’, 449.

in Singapore al bemerkt dat “*Singapore can be a big financial centre*”.¹¹⁹⁴ Maar nu gaat Singapore zelf, zonder Maleisië, het ‘Winsemius cum Van Oenen project’ van *safe-haven currency* opstarten. Hon Sui Sen, sinds 1968 de voorzitter van de DBS-bank, accepteert hun rapport en zet de trein in werking.¹¹⁹⁵ Zijn overstap van de EDB naar de door de regering opgezette DBS heeft te maken met het feit dat de financiële activiteiten van de EDB zich dermate ontwikkelen dat hiervoor een aparte bank opgericht is.

Devan Nair, in zijn hoedanigheid van secretaris-generaal van Singapore’s overkoepelende vakbond *National Trades Union Congress* (NTUC), herinnert zich dat als Winsemius naar Singapore komt, hij bij elk bezoek ook een afspraak heeft met zijn “*two Dutch compatriots, Mr. Gerzon of Shell, and Mr. Van Oenen of the Bank of America*”.¹¹⁹⁶ Ook auteur Katrijn de Ronde geeft naast enige technische uitleg ook de eerste *credits* van de *Asian Dollar Market* aan de *Bank of America*:

It was Bank of America, who established the first ‘Asian Dollar’ Market in Singapore, through the setting up of an ‘Asian Currency Unit’ (ACU) in October 1968. An ACU is an independent unit of the domestic branch, which concentrates on ‘offshore’ business dealings (Foreign Currency Deposits, Foreign Exchange, Offshore Letters of Credit, USD denominated Negotiable Certificates of Deposit and last but not least: syndication’s). Income earned offshore was subject to a preferential rate of 10 per cent and free of the statutory 20 per cent Liquid Reserves requirement.¹¹⁹⁷

De historicus Huff benadrukt het geografische aspect, waardoor Singapore zich op termijn een lucratieve, zichzelf ontwikkelende positie verwerft in de wereldwijde transacties in dollars, aandelen en andere buitenlandse valuta:

Its geographical situation, astride the world’s main east-west communications routes and bridging the time zone gap between the New York/London and Hong Kong/Tokyo financial markets, can be thought of as a useful national resource. Location has been exploited to further economic development in manufacturing and services - the two main pillars of Singapore’s economy.¹¹⁹⁸

Singapore heeft een pakket van financiële diensten aangemaakt, die door de mondiale financiële wereld volop gebruikt gaat worden. In 1970, als de ontwikkeling tot internationaal financieel centrum sterker in beweging komt, heeft de lokale *The Straits Times* een wat neutrale toonzetting, maar haar uitspraak voor Singapore typeert het gevoel van die jaren correct:

¹¹⁹⁴ Ibidem, 10-11-1964; Huff ‘The Developmental State’, 1430.

¹¹⁹⁵ Han Fook Kwang, *Lee Kuan Yew, The Man and his Ideas*, 340.

¹¹⁹⁶ C.V. Devan Nair, *Not by Wages Alone: Selected Speeches and Writings of C.V. Devan Nair, 1959-1981* (Singapore 1982) 66.

¹¹⁹⁷ de Ronde, ‘*History of ABN AMRO Bank in Singapore*’.

¹¹⁹⁸ Huff, ‘The Developmental State’, 1422.

[Some] argue that Singapore is best placed of all the cities in Asia to become during the 1970s the focus for American and European financial interest in this part of the world — Hong Kong being too politically risky, Bangkok and Manila being too politically unstable and liable to run into balance of payments problems, and Tokyo as yet unwilling to step out of the protective cocoon of Japanese economic protectionism. Perhaps a more adventurous and farsighted attitude by the Finance Ministry at this stage could, in this view, ensure Singapore's place as a major financial centre in Asia. But a negative approach could see the opportunity slip away.¹¹⁹⁹

Ook in Hong Kong heeft men zich op de problematiek van een *investment centre* voor de Amerikaanse dollar en andere valuta geworpen, maar Hong Kong weigert een 15% bronbelasting voor offshore valutatransacties op te heffen en onderwerpt zijn financiële systematiek bovendien aan een boekwerk van verordeningen, gekoppeld aan een strenge controle door ministerieel Londen. Tokyo, als vestigingsplaats voor de *Asian Dollar Market*, verliest de concurrentiestrijd als de Japanse regering haar strenge valutabepalingen niet wil versoepelen.¹²⁰⁰ Singapore besluit om middels belastingtechnische faciliteiten aan de meeste beperkingen voorbij te gaan (geen bronbelasting op de rente-inkomsten) en ... Singapore betaalt op de belegde deposito's nog rente toe ook. Sowieso mag iedereen een US dollar deposito in Singapore openen, de minimum inleg is 'slechts' US\$ 25.000.

Alles geschiedt in een periode waarin geld mondiaal in overvloed ter beschikking komt en ook Singapore een sterke vermogensgroei ervaart. Buchanan geeft aan deze groei een getalsmatige uitleg als hij memoreert dat, naast de zich snel ontwikkelende wereldconjunctuur, tussen 1965 en eind 1969 “[Singapore’s] official overseas assets almost quadrupled – from \$631 million to \$2,445 million, and in 1970 it was officially stated that Singapore had more capital than it could usefully spend”.¹²⁰¹ Huff verhaalt terzijde nog een anekdote, die de explosieve groei van dit Winsemius’ initiatief ten voeten uit toont:

In the early 1970s, the rapid expansion of the Asian Dollar Market created serious difficulties for banks in obtaining a London line through the Singapore telephone exchange. The temporary solution of the government was to set aside for calls to London several operators with a secret number given only to banks.¹²⁰²

In 1968 is de *Asian Dollar Market* door twee Nederlanders opgestart om transacties in vreemde valuta te faciliteren. In 1970 wordt de set-up door de *Monetary Authority of Singapore Act* bij wet geformaliseerd, waarna op 12 oktober 1972 Hon Swee Sen, nu minister van Financiën, de overeenkomst voor de Aziatische Dollarmarkt ondertekent: Singapore is nu een

¹¹⁹⁹ *The Straits Times*, 22-05-1970.

¹²⁰⁰ Z. Hodjera, 'The Asian Currency Market: Singapore as a Regional Financial Centre', *IMF Staff Papers* 25 (1978) 221-253, aldaar 222-223; Tan Chee Huat, *Financial Markets and Institutions in Singapore*, achtste editie (Singapore 1996) 159.

¹²⁰¹ Buchanan, *Singapore in Southeast Asia*, 72.

¹²⁰² Huff 'The Developmental State', 430.

“*financial supermarket*.”¹²⁰³ Binnen tien jaar is Singapore hét financiële centrum van Zuidoost-Azië, het *Asian Dollar Centre*, waar banken, verzekeringsmaatschappijen en administratieve brievenbushouders zich bij duizenden vestigen. NUS-onderzoeker Lim Guan Hua geeft een kwantitatieve opsomming van het aantal banken en verzekeringsmaatschappijen, dat Singapore rijker wordt: “*Between 1970 and 1990, the number of banks in Singapore rose from 37 to 141, merchant banks from two to 69 and insurance companies from zero to 124.448*”.¹²⁰⁴

Veel financiële instellingen weten vanaf nu de door ‘verlichte’ belastingen geplaveide weg naar Singapore te vinden. Dit gebeurt met genummerde bankrekeningen waar zelfs de gespierde arm van de *US Internal Revenue Service* niet bij kan komen en, zolang als het belastingparadijs niet omvalt of ontmanteld wordt, levert het geen algemeen gevaar voor Singapore op. Het klinkt niet vreemd als voor de daaropvolgende decennia elke begroting, en met name die van de EDB, fiscale stimuleringsmaatregelen inhouden, allemaal gericht op financiële innovatie.¹²⁰⁵ Huff geeft in zijn ‘*The Developmental State*’ ook een US\$-inzicht van de fabuleuze ontwikkeling van Singapore’s *Asian Dollar market*: per medio 1971 is de deposito-inleg rond de 400 miljoen, maar dat staat in geen verhouding tot de bedragen en de posities tegen het eind van de twintigste eeuw:

After reaching US\$54.4 billion in 1980, Singapore’s Asian Dollar Market grew to US\$355.4 billion in 1992, an annual average growth of 16.9%. (...) By 1993, Singapore was the world’s fourth largest foreign exchange market, after London, New York and Tokyo, the centre of the Asian dollar market, and host to 115 foreign banks and 78 merchant banks.¹²⁰⁶

En met de classificatie vanuit drie andere invalshoeken wordt de financiële situatie van Singapore in de wereld van belastingparadijzen tot en met vandaag volledig duidelijk:

- volgens David Shaw is de “*City state*” in 2002 “*the world's fourth largest foreign exchange market (behind London, New York and Tokyo)*.”¹²⁰⁷
- Een opsomming uit 2019 bestempelt Singapore, na New York, Londen en Hong Kong, tot het vierde *Global Financial Center*, gevolgd door Shanghai, Tokyo, Bejing en Dubai. Amsterdam staat op de 37^e plaats.¹²⁰⁸
- In 2019 geeft Taks Justice Network (TJN) aan Singapore, qua omvang van de investeringen (en zijn niveau van geheimhouding), de vijfde plaats met Zwitserland op de eerste en Nederland op de veertiende plek.¹²⁰⁹

¹²⁰³ Singapore, Ministry of Trade and Industry, 1981 *Report, 10-11*.

¹²⁰⁴ Lim Guan Hua, ‘Strategies for Financial Sector Development’, in: Toh Mun Heng (red.), *Competitiveness of the Singapore Economy, A Strategic Perspective* (Singapore 1998) 195-248, aldaar 197.

¹²⁰⁵ *Ibidem*, 430.

¹²⁰⁶ *Ibidem*, 424, 429.

¹²⁰⁷ Shaw, *Positioning Singapore in the Global Economy*, 341, 192.

¹²⁰⁸ *Global Financial Centers Index*; <https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-26-explore-data/gfci-26-rank/>.

¹²⁰⁹ Taks Justice Network (TJN); <https://www.financialsecrecyindex.com/introduction/fsi-2018-results>.

- Volgens D. Hew bedragen de activa van de *Asian Currency Unit*, de deposito-afdeling binnen de *Bank of America*, in 1970 US\$ 1,2 miljard. In 1980 spreekt Hew over 117 miljard en in 1990 over 708 miljard.¹²¹⁰

De sinds 2010 bestaande vraag-en-antwoord-website *Quora*, die per september 2018 per maand 300 miljoen bezoekers claimt,¹²¹¹ heeft in 2016 een interessant artikel geschreven over deze bewust opgezette rol onder de titel *Singapore Banking Act and the Establishment of the Monetary Authority of Singapore (1970–1971)*:

Shortly after its independence, the Singaporean Parliament introduced The Singaporean Banking Act (Act 41 of 1970). These are sets of regulations that still apply to Singapore's financial industry until today. This is a highly significant landmark as these legislations set the foundation for Singapore's status as the banking and financial hub in the region, implementing *Bank Secrecy* laws that would make Singapore a “haven” for wealthy investors. With this legislation, Singaporean Banks are not required to disclose client information regardless of criminal charges. Not many other countries can introduce such laws successfully due to its potential for corruption, collusion and many other harmful practices. The only other countries that implements bank secrecy laws are Switzerland, Luxembourg and Lebanon.

Additionally, Singapore also established the Monetary Authority of Singapore (MAS) which is a Government institution that specifically manages Singapore's banking and financial industry. Other countries traditionally do not have such a specific and advanced institution to manage the financial industry, relying on traditional Government departments and agencies to oversee the highly complex and dynamic Banking industry. MAS was specifically designed to make Singapore more focused and agile in its Banking industry authority. As a result, Singapore is yet to experience a single banking failure since its independence, making it an extremely safe and secretive place for many wealthy individuals and organizations to park their money.

After the legislations in the early 1970s, many giant multinational banks find it extremely lucrative to set up their operations in Singapore. This is very important because these banks bring with them many different currencies and exotic financial instruments for wealthy individuals and organizations to invest and trade with. In developing economies such as Indonesia, the financial institutions are mostly limited to G7 currencies. Additionally, advanced financial instruments are also heavily regulated in order to prevent harmful practices which could otherwise harm the country's economy like the financial crisis triggered in the US in 2008. This lack of variations provided by developing countries restricts its financial institutions from growing to a global level as investors would rather flock to Singapore which could provide way more options to its clients.¹²¹²

In 1968, ten tijde van Winsemius' begeleiding en toezicht, besluit Singapore zeer bewust een belastingparadijs, *whitewashing centre* en spaarvarken voor vaak dubieuze investeerders te worden. Winsemius' rol in de financiële wetsontwikkeling van 1970 is niet na te gaan zolang de betreffende archieven niet toegankelijk zijn, maar dat Winsemius na 1965

¹²¹⁰ D. Hew, 'Singapore as a Regional Financial Centre', *AT10 Research Conference* (2002) 5.

¹²¹¹ "Quora introduces Broad Targeting. Says audience hits 300 million monthly users", © Quora Inc. 2018 via Marketingland.com, geraadpleegd 17-09-2018; <https://www.quora.com/How-can-Singapore-become-the-heaven-for-money-laundering-What-is-the-history-behind-this>, geraadpleegd 17-09-2018.

¹²¹² Ibidem.

aan de wieg van deze ontwikkeling gestaan heeft, is met het opstarten van de *round the clock* financiële dienstverlening echter wel duidelijk.

45 Volledige werkgelegenheid

Het woord ‘werkloosheid’ heeft in economische terminologie een vrij negatieve klank. Anderzijds is het voor te stellen dat het begrip ‘volledige werkgelegenheid’ het tegenovergestelde effect teweeg brengt. Het zijn twee fenomenen die voor de bepaling van de economische gezondheid van een land van groot belang zijn. In feite moeten alle economische activiteiten richting ‘volledige werkgelegenheid’ ingezet worden om het ene te bereiken en het andere, werkloosheid, zo ver mogelijk achter zich te laten.

Winsemius heeft in zijn jonge jaren in Nederland het interbellum vrij actief ondergaan, een periode waarin werkloosheid een gevreesd en overdadig voorkomend fenomeen is. Wat hij in 1960 in Singapore aantreft, is met deze interbellum-situatie te vergelijken. Zoals het feit dat in Singapore eind jaren zestig van de vorige eeuw slechts een op de drie personen een inkomen ontvangt: “*the dependency problem is great – about two-thirds of the population depend on the productivity of a third*”, een uitspraak van historicus Ryan die uit het in 1966 gehouden *Household Survey of Singapore* stamt.¹²¹³ Ter vergelijking, zoals ook in paragraaf 2 geciteerd, is de situatie in Nederland in de winter van 1935-1936 dat:

meer dan 630.000 mensen zonder werk. Dat was zo’n 24 procent van de loonafhankelijke beroepsbevolking. Gezien de gemiddelde gezinsgrootte hield dat in dat ongeveer 2 miljoen Nederlanders aangewezen waren op uitkeringen, op een totale bevolking van 8 miljoen.¹²¹⁴

Dat betekent, uitgaande van een beroepsbevolking van 2,6 miljoen personen, 630.000 werklozen en circa 2 miljoen werkenden, dat elke werkende het inkomen voor 3,17 personen verdient, een bijna identieke situatie als in Singapore in 1966.

Bij zijn aankomst in Singapore constateert Winsemius dat de PAP-regering van jongs af aan de werkloosheidsbestrijding hoog in het vaandel heeft staan. Goh Keng Swee heeft vlak voor de verkiezingen in een toespraak gesteld, dat:

The main economic problem that faces Singapore today is to provide increasing opportunities for employment. Singapore’s population is increasing at the fastest rate known to have been achieved by mankind in its long history, 65,000 babies are born a year. This is twice the pre-

¹²¹³ Ryan, *The Making of Modern Malaysia and Singapore*, 73; *United Nations Archives*, A Proposed Industrialization Programme for the State of Singapore, 7.

¹²¹⁴ Hartmans, ‘Het dogma van de gouden standaard’, 51.

war figure. In about four or five years' time many of the babies born immediately after the war will be old enough to look for work.¹²¹⁵

Als de PAP in juni 1959 de verkiezingen wint, stijgt ook het vertrouwen: het gemiddelde aantal geregistreerden voor een baan loopt in de eerste zes maanden na de verkiezingswinst op van 14.606 naar 48.076.¹²¹⁶ Goh Keng Swee is in juni 1960, als hij zijn vierjarenplan gereed heeft, iets optimistischer dan het Winsemius-rapport dat een jaar later gepresenteerd wordt. Goh ziet “*primarily on basis of private investment*” ... “*full employment by end 1964 (+ 84.000 people)*”.¹²¹⁷

Ook de investeringsaanpak onder Winsemius wordt volledig tegendraads aan de oorspronkelijke PAP-uitgangspunten, die nog vrij apathisch staan ten opzichte van “*Foreign capital and foreign capitalists*” In 1959 is de stelling dat “*It would be foolish to imagine that, whatever we do, foreign capital will come in on the scale needed to solve our problems. Our salvation lies in our own hands*”.¹²¹⁸ Goh gaat er op dat moment nog van uit dat ten behoeve van de nieuwe industrieën, het merendeel van de investeringen uit eigen private bronnen moet komen. Het buitenlandse aan Singapore is in zijn perceptie slechts de technische expertise door internationale hulporganisaties als Colombo Plan, de Wereldbank en nu de Verenigde Naties.

Winsemius maakt na aankomst echter snel duidelijk dat het aantal werklozen, nu en straks, veel dramatischer is dan de cijfers tot nu toe aangeven en dat het financiële vermogen uit de eigen particuliere handelshoek veel te lang op zich laat wachten. De vraag aan Winsemius in 1960 naar zijn toekomstige rol in Singapore heeft hij beantwoord met: binnen tien jaar de bestaande werkloosheid een halt toeroepen en de toekomstige schoolverlaters aan een baan helpen. Zijn uitgangspunt is om 214.000 banen te scheppen, gemiddeld 400 banen per week, 10 jaar lang. Dit betekent uiteindelijk dat, het vertrek van de Britse strijdkrachten meegerekend, voor een kwart miljoen werkzoekenden emplooi gevonden moet worden.¹²¹⁹ Winsemius' visie dat ‘de werkloosheid in tien jaar tijd’ op te lossen wordt vervolgens dé leidraad voor de economische ontwikkeling van Singapore.

Rond 1970 moet de situatie van ‘volledige werkgelegenheid’ bereikt zijn. Niet alleen door het plaatsen van grootschalige industriële infusen, want ook de sectoren toerisme, bank- en verzekeringswezen, defensie en de havens van Singapore spelen een belangrijke rol. En: in

¹²¹⁵ Goh Keng Swee, ‘Our Economic Policy’. Toespraak tijdens een massa rally in Dhoby Gaut op 22 maart 1959, in *PETIR, The Tasks Ahead: PAP's Five-year Plan, 1959-1964* (Singapore 1959) 19.

¹²¹⁶ *Annual Reports, 1949, 1959-1964*, Singapore, Commissioner for Labour - Ministry of Labour, State of Singapore.

¹²¹⁷ Singapore, Ministry of Finance, *State of Singapore Development Plan, 1961-1964*, 1.

¹²¹⁸ *Petir, The Tasks Ahead, Manifesto PAP*, 25.

¹²¹⁹ *United Nations Archives, A Proposed Industrialization Programme for the State of Singapore*, 7.

de tweede helft van de twintigste eeuw draagt ook de snelle ontplooiing van de branche ‘exploratie en verwerking van aardolie’ sterk aan de oplossing bij.

~

Het Winsemius-plan uit 1960 is niet het eerste initiatief om werkloosheid in Singapore op te lossen. Ook de *Singapore Trade Union Congress* (STUC), een in 1951 vanuit de Britse koloniale hoek opgestarte vakbond, oefent eind vijftiger jaren druk uit om de werkloosheid grootschalig aan te pakken.¹²²⁰ Veel partijen realiseren zich op dat moment dat uit de hoek van de entrepôthandel weinig te verwachten is: die groeit maar met maximaal 3% per jaar, terwijl minimaal 14% groei nodig is.¹²²¹ Ook andere oplossingen voor banengroei worden overwogen, zoals het investeren in grootschalige visvangst en in emigratie, maar deze invalshoeken bieden weinig soelaas en gaan tenslotte niet door.¹²²² Scheepsbouw en scheepsreparatie bieden voor het inzetten van extra arbeidskrachten in eerste instantie ook geen oplossing, vooral door grote inefficiëncy van de SHB.¹²²³

Met andere woorden: alle voorgaande initiatieven ten spijt, soms uitgevoerd, in een lade verdwenen of nu snel hun beslag krijgend, is er bij de komst van Winsemius nog steeds sprake van een tegenvallend binnen- en buitenlands industrieel investeringsklimaat. Alles bij elkaar genomen is er eigenlijk, tot in de tweede helft van de zestiger jaren, sprake van tegenslag door politieke instabiliteit, door stakingen, door de opstelling van de vakbonden, door de separatie van Maleisië, door de *Konfrontasi* met Indonesië, door de weifelende gedragslijn van lokale en internationale investeerders tot en met het vertrek van de Britse basis en haar manschappen aan toe. Het is in deze situatie begrijpelijk dat een buitenlandse investering van 12 miljoen Malaysian dollars ten behoeve van een nieuwe textiel fabriek die zich in Singapore wil vestigen en op zoek gaat naar 300 tot 400 personeelsleden, al groot en goed nieuws is.¹²²⁴

De combinatie van de informele ‘denktank Singapore’ voorgezeten door Goh Keng Swee en Winsemius, met na 1965 fanatieke ondersteuning door de regering hand in hand met de gunstige internationale conjuncturele omslag, brengen ten langen leste een sterke verbetering teweeg. Al dan niet ‘geforceerd geholpen’ door het in werking stellen van de *Employment Act*, die arbeidsrust op de markt brengt en duidelijkheid geeft over het oplossen van arbeidsconflicten. Het gevolg is dat veel kapitaal uit de Verenigde Staten en Hong Kong nu

¹²²⁰ “Jobless: The TUC asks for urgent action”, *The Straits Times*, 23-06-1958; “Union wants Govt. to take action”, *The Straits Times*, 29-06-1958.

¹²²¹ Synopsis TV-Forum, 19-06-1963.

¹²²² “Goh Keng Swee: 8.000 are willing to work in Sabah and Sarawak”, *The Straits Times*, 19-11-1964, 7.

¹²²³ *United Nations Archives*, A Proposed Industrialization Programme for the State of Singapore, 196-197.

¹²²⁴ Lee Kuan Yew, *The Singapore Story*, 347.

richting Singapore gaat stromen en, ‘*last but not least*’, het eindelijk tot inkeer gekomen ‘autochtone’ privévermogen van de oh zo machtige Chinese handelaren nu op de investeringsmarkt van Singapore verschijnt.

~

Genoemde *Employment Act* uit 1968 behoort tot een van de maatregelen, waar veel economen naar refereren als de aanjager van Singapore om ruimschoots *Foreign Direct Investment* (FDI) aan te trekken. Zoals ook Singapore’s parlementaire secretaris voor cultuur in 1977 verhaalt:

The 1968 labour laws, together with the full cooperation from the trade unions for the sake of national interests, brought a period of industrial peace. The more harmonious industrial relations and disciplined labour force contributed significantly to a better investment climate. (...) As a result, the manufacturing sector grew very rapidly at an annual rate of 18.7% during 1966-73.¹²²⁵

Kijkend naar het snel toenemende percentage van Singapore’s door het buitenland gefinancierde fabrieken, kan met hulp van Stephen W.K. Chiu nu al geconcludeerd worden hoe de FDI-ontwikkeling na 1959 gegaan is:

In 1959, foreign-controlled firms owned some 22% of the total paid-up capital. In 1963, the share of the wholly-owned foreign firms in the total manufacturing capital-expenditure (i.e., investment in fixed assets) alone increased to 39.9%, while jointly-owned firms accounted for another 5.6%. By 1966, investment by foreign-controlled firms had come to exceed that of domestic firms, accounting for 64% of the total capital expenditure.¹²²⁶

Als consequentie loopt tussen 1965 en 1972 de *Index Estimates of Capital Stock for Manufacturing Establishments* van 187.0 op naar 677.4 en de gemiddelde waarde van de *Net Fixed Assets* groeit van 333 miljoen M\$ naar 1.227 miljard.¹²²⁷ Ook financieel deskundige Huff duidt op deze opkomende en overheersende positie van de buitenlandse investeerders:

Fundamental to the Singapore model was that capital came largely not as portfolio investment but as direct foreign investment which gave rise to almost complete foreign [Multinational Enterprises] MNE dominance of the manufacturing export sector. After 1967-69, direct foreign investment made a growing contribution to domestic capital formation in Singapore. By the 1970s capital account inflows in excess of Singapore’s balance-of-payments current account deficits, (...) allowed the Republic to begin its accumulation of large foreign reserves.¹²²⁸

Goh heeft in 1961, bij het opstarten van de EDB, nooit kunnen bevroeden dat veertig jaar later, in 2000, 75% van Singapore’s industriële output van door het buitenland

¹²²⁵ Speech by Dr. Ow Chin Hock, Parliamentary Secretary (Culture), at the NTUC seminar on "The Next Ten Years – Job Creation or Job Loss": Profile of Singapore Economy - Threats from Within, on 10-10-1977, *Ministry of Culture*; Yoshihara, *Foreign Investment and Domestic Response*, 17-18; Aeyelts Averink, *Singapore en het ‘diamond’ model*, 60.

¹²²⁶ Chiu, *City-States in the Global Economy*, 37.

¹²²⁷ Lee, ‘Some Basic Problems of Industrialization in Singapore’, 195.

¹²²⁸ Huff, ‘The Developmental State’, 1425.

gecontroleerde MNC's komt en 60% van het eigen vermogen van alle productiefaciliteiten in Singapore buitenlands eigendom is.¹²²⁹

Het is overigens een interessant gegeven, dat Singapore's efficiënte aantrekken van buitenlandse financieringsbronnen, hoewel niet uniek in Zuidoost-Azië, geen vergelijk heeft met de paden die door Japan, Taiwan en Zuid-Korea genomen zijn. Deze landen hebben FDI ontmoedigt en zich geconcentreerd op het blijvend ondersteunen en managen van hun eigen lokale industriële entrepreneurs.¹²³⁰ Ter vergelijking: FDI als percentage van het BBP bij de jaargroepen 1980/85 en 1986/90: Japan 0,3 en 0,3; Singapore 52,5 en 72,6; Zuid Korea 2,1 en 2,2; Taiwan: 5,0 en 5,5.¹²³¹ De kapitaalrestricties van deze landen zijn in feite tweeledig: enerzijds worden buitenlandse investeringen beperkt ter wille van de controlemogelijkheid over de bedrijfsvoering van de eigen nationale ondernemingen en anderzijds worden investeringen richting het buitenland tegengehouden om middels de eigen geaccumuleerde besparingen zoveel mogelijk nationale investeringen te kunnen financieren.

~

Achteraf ontstaat toch wel enige verwarring of er inderdaad per 1970 sprake is van 'volledige werkgelegenheid'. Door diverse auteurs worden in dit verband verschillende jaartallen gepresenteerd. Jaartallen tussen 1970 en 1976 worden aangehaald, waarbij NUS-hoogleraar S.Y. Lee terecht stelt dat in 1973 de industrialisatie dermate succesvol is dat, "*unemployment had transformed into 'overemployment'*" en grote aantallen werknemers vanuit naburige landen 'ingevoerd' moeten worden om de werkdruk op de arbeidsmarkt te verlichten. Hij zegt dat:

By the early 1970s, Singapore not only had nearly full employment but also faced labor shortages in some areas. As a result, immigration laws and work permit requirements were relaxed somewhat, and by 1972 immigrant workers made up 12 percent of the labor force.¹²³²

Ook Huff, die in cijfers en modellen denkt, komt met: *one was to reduce unemployment, which fell from 8.9% in 1966 to 4.5% in 1973, the latter effectively constituting full employment.*¹²³³

Lee Hsien Loong, zoon van Lee Kuan Yew, in 1985 *Acting Minister for Trade and Industry and Minister of State for Defence*, noemt het jaar 1975:

¹²²⁹ Wigdor, *No Miracle: What Asia can Teach all Countries about Growth*, 175-176.

¹²³⁰ Jomo, 'Growth with Equity in East Asia?', 5; Kwong Kai-Sun, e.a., *Industrial Development in Singapore, Taiwan and South Korea* (Londen 2005); *The World Bank Group Archives*, The East Asian Miracle, 235-237; Sueo Sekiguchi, 'DFI and technology transfer in East Asia: Policies and their consequences', in: Toshihiko Kawagoe and Sueo Sekiguchi (red.), *East Asian Economies: Transformation and Challenges* (Singapore 1995) 104-138, aldaar 115.

¹²³¹ Andrew Sheng, *From Asian to Global Financial Crisis* (Cambridge 2009) 168.

¹²³² Lee, 'Some Basic Problems of Industrialization in Singapore' 198.

¹²³³ Huff, 'The Developmental State', iii.

By 1975, we had reached full employment. We have built industrial parks, upgraded the skills of our manufacturing workforce, and raised the level of technology in industrial production. But most of all, we have established a track record as an efficient and profitable business centre.¹²³⁴

Tenslotte Winsemius die in 1982 stelt:

Yah. Roughly in 1971, we could say full employment. That meant that internationally the demand for our labour, taking into account the price of that labour, and the quality was balanced with the supply of labour, and you have full employment.¹²³⁵

Welke uitleg wie er ook aan geeft, zeker is dat Winsemius' missie erop zit op het moment dat zijn en Singapore's doel van volledige werkgelegenheid door industriële ontwikkeling bereikt is.¹²³⁶ Er is nog een kleine arbeidsreserve tussen de 3 en 5%, circa 35.000 personen, maar hiertegenover staan 55.800 uitgevaardigde werkvergunningen. Bovendien worden tienduizenden migranten uit Maleisië toegelaten, al of niet in bezit van geldige inreisdocumenten; in 1972 maken deze immigranten 12% van de totale werkgemeenschap uit. Met als conclusie dat er op dat moment eigenlijk een tekort aan arbeidskrachten is.¹²³⁷

In reactie op de resultaten die Winsemius ondertussen bereikt heeft, beloont de *National University of Singapore* hem in 1970 met een eredoctoraat in de Letteren omdat hij na alle problemen, zoals de universiteit stelt,

advised on measures to build upon developments of the last decade in order to transform and modernise the industrial structure, including policy considerations for new criteria on which projects and directions for future growth must be judged. Special attention was paid to manpower development and training programme essential for the implementation of such a new approach.¹²³⁸

~

Een cijfermatig overzicht aan het einde van de eerste tien industriële jaren van Winsemius kan voor velen verhelderend werken. Vandaar, ter afronding van deze paragraaf, enige cijfers van NUS economieprofessor Lee Soo Ann en uit de statistiekboeken van Singapore. Lee Soo Ann schrijft dat per 1959 ongeveer 26.000 personen in de industrie werkzaam zijn en tien jaar later in 1970 wordt al over 121.000 werknemers in deze sector gesproken.¹²³⁹ De cijfers betekenen dat sinds 1959 een kleine 100.000 personen in de *Manufacturing* van Winsemius emplooi

¹²³⁴ Speech by Brigadier General (Res.) Lee Hsien Loong, Acting Minister for Trade and Industry and Minister of State for Defence, at the Economic Development Board (EDB) 25th Anniversary Celebration Dinner Held at Westin Stamford Hotel on Tuesday, 30 September 1986 at 7.30 PM.

¹²³⁵ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 13.

¹²³⁶ Aeyelts Averink, *Singapore en het 'diamond' model*, 56.

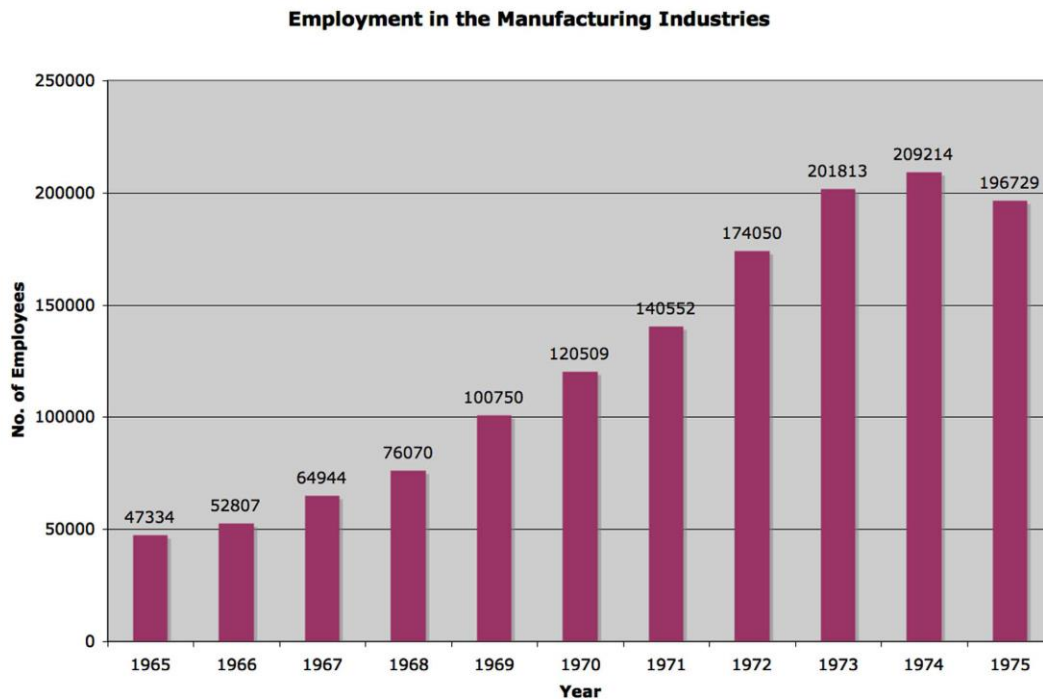
¹²³⁷ Lee, 'Some Basic Problems of Industrialization in Singapore', 198.

¹²³⁸ Tekst uitgesproken door Professor You Poh Seng bij het verstrekken van de *Honorary Degree of Doctor of Letters* aan Dr. Albert Winsemius.

¹²³⁹ Lee Soo Ann, *Industrialization in Singapore*, 80.

gevonden hebben. Vooral na 1965, na Winsemius 'vijf verloren jaren', neemt het werkloosheidscijfer sterk af; in 1968 met 16.500 nieuwe banen erbij, 26.000 in 1969 en 20.000 in 1970.¹²⁴⁰ Het aantal in de industrie ingezette arbeidskrachten loopt op van 47.344 in 1965 naar 120.509 in 1970. Grafiek 3 zet de groei in Winsemius' industrialisatie vanaf 1965 op een rijtje, met al een voorproefje voor de jaren tot en met 1975:

Grafiek 3

46 BBP en GINI in Azië rond 1972

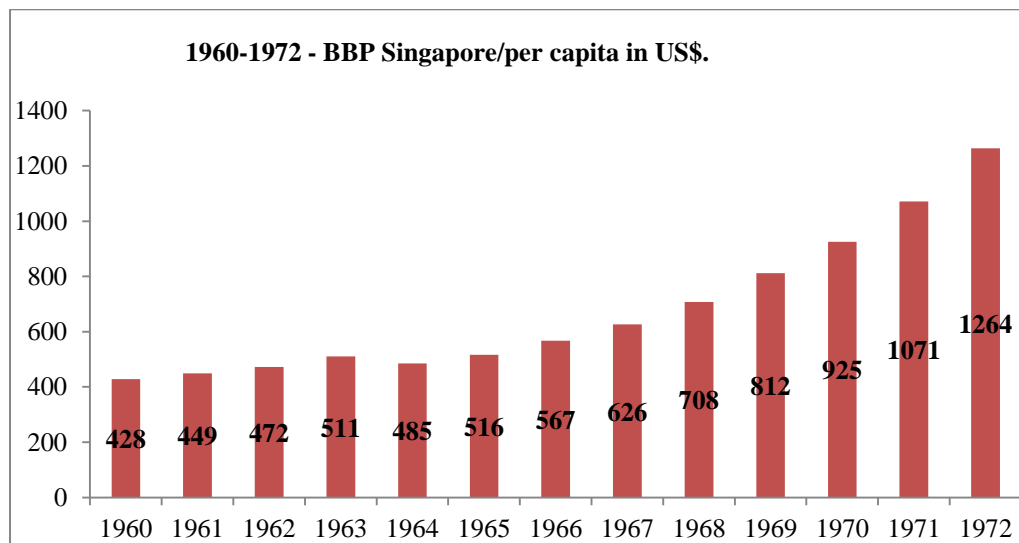
Na de groeicijfers van de afgelopen paragraaf rijst de vraag of al deze prestaties ook tot een evenredige groei van het inkomen per hoofd van de bevolking geleid heeft met aansluitend de vraag of en hoe je dat zo gecompriemd mogelijk kan meten. Je kunt op de eerste plaats de individuele vermogensgroei uitdrukken in een percentage van het Bruto Binnenlands Product, maar wat betekenen deze getallen voor de man in de straat, voor het inkomen van de gemiddelde werknemer in Singapore? In hoeverre zijn hij en zij zelf van deze groei beter geworden?

De BBP-meting, zoals hieronder in Grafiek 4 weergegeven, verdient om meerdere redenen niet de schoonheidsprijs, BBP staat bijvoorbeeld voor wat 'een land in een jaar produceert' en dus zijn ook goederen en diensten in het BBP-bedrag opgenomen, die in sommige gevallen dubieus zijn voor de verbetering van de levensstandaard. Zoals de productie

¹²⁴⁰ Singapore Year Book 1964-1968, Yearbook of Statistics Singapore 1967-1998.

van bermbommen als economische factor in de berekening van het BBP zit, naast het produceren van babyvoeding. Dodelijke ongevallen op snelwegen worden via ziekenhuisomzetten in het BBP doorberekend, net als de omzet die gegenereerd wordt door het illegaal kappen van bossen in bijvoorbeeld delen van Azië. Volgens het Nederlandse dagblad NRC Handelsblad is er “nauwelijks een mogelijkheid om het statistisch helder te maken dat files met hun brandstofverbruik wel goed zijn voor het BBP, maar niet voor de ecologische gezondheid, laat staan voor het tijdsverlies en de irritatie”.¹²⁴¹

Grafiek 4

Maar een alternatief voor de BBP is er niet. Vandaar toch maar naar bovenstaande Grafiek 4 gekeken waar de ontwikkeling van het BBP/capita tot en met 1972 ingevuld staat. De grafiek verdient enige uitleg: in de eerste helft van de jaren zestig ervaart de bewoner van Singapore statistisch een BBP-groei van gemiddeld 4% per jaar. Gedurende de tweede periode, van 1966 tot 1972, is de groei gemiddeld 17% per jaar. Dit leidt in de periode 1960-1972 tot een groei per capita van gemiddeld 15% per jaar. De eindconclusie van deze grafiek is dat 1972 een verdrievoudiging van het BBP per capita laat zien in vergelijking met het Winsemius startjaar 1960.

Het BBP-mechaniek van vermogen en de verdeling daarvan over het aantal inwoners per land blijft echter incompleet, het is een statistisch gegeven zonder realiteitszin. Meer en meer wordt het tegenwoordig wel mogelijk om 's-lands inkomen in relatie te brengen tot wat de inwoners in werkelijkheid in hun loonzakjes terugvinden. Of liever gezegd: dat wat zij

¹²⁴¹ NRC Handelsblad, 15-09-2009.

mogelijkerwijs niet in hun loonzakjes terugvinden omdat er sprake is van inkomensdispariteit, het verschil tussen tussen droom en daad. Daarom, als tegenwicht op de conclusies van bovengenoemd voortschrijdend BBP, is een schakeling naar het zogenoemde GINI-coëfficiënt opportuun, de maatstaf om een relatieve toe- of afnemende kloof tussen arm en rijk te benaderen. Want, zegt auteur en historicus P.J. Thum terecht: “*although outwardly a vibrant and prosperous city, it was also plagued by deep structural inequality, endemic poverty among some segments of its population.*”¹²⁴²

~

Het GINI-coëfficiënt is een getal tussen 0 en 1. De waarde 0 correspondeert met ‘perfecte gelijkheid’, in dat geval heeft iedereen hetzelfde inkomen. De waarde 1 correspondeert met ‘perfecte ongelijkheid’, één persoon bezit al het inkomen en de rest heeft geen inkomen. Bij GINI-cijfers van 0,50 en hoger is er sprake van een grote dispariteit tussen verschillende inkomensgroepen, waarbij veelal sprake is dat een kleine bevolkingsgroep van het betreffende land zich de welvaart toegeëigent en de armste lagen van de samenleving, vaak de overgrote meerderheid, slechts over een beperkt aandeel van het nationale inkomen beschikken. Cijfers tussen 0,30 en 0,40 gaan over het algemeen door als gemiddeld, terwijl bij een cijfer onder de 0,30 er binnen betreffende maatschappij hoegenaamd geen sprake is van monopolisering van inkomen, van de rijkdom, van de welvaart. In 2010 is Japan met een GINI-coëfficiënt van 0,249 een voorbeeld van een land met een fraaie inkomensverdeling.¹²⁴³

Andere voorbeelden zijn bijvoorbeeld:

South Africa is one of the most unequal countries in the world, with a Gini coefficient of 0.625. In 2005, the Gini coefficient was even higher at 0.650. In South Africa, the richest 10% hold 71% of the wealth, while the poorest 60% hold just 7% of the wealth. Additionally, more than half of South Africa’s population, about 55.5%, live in poverty, earning less than \$83 per month.

The United States has a Gini coefficient of 0.485, the highest it has been in 50 years according to the United States Census Bureau. In 2015, the top 1% of earners in the United States averaged 40 times more income than the bottom 90%. Like other countries with higher Gini coefficients, poverty is an increasing issue. In the U.S. about 33 million workers earn less than \$10 per hour, putting a family of four below the poverty level. Many of these low-wage workers have no sick days, pension, or health insurance.

Many European countries have some of the lowest Gini coefficients, such as Slovakia, Slovenia, Sweden, Ukraine, Belgium, and Norway. Inequality is generally lower in European nations than

¹²⁴² Ping Tjin Thum, ‘The Old Normal is the New Normal’ in: Sudhir Thomas Vadaketh en Donald Low, *Hard Choices: Challenging the Singapore Consensus* (Singapore 2014) 142.

¹²⁴³ GINI-sites: <https://worldpopulationreview.com/countries/gini-coefficient-by-country/>, geraadpleegd 09-04-2020.

it is in non-European nations. The Nordic countries and Central Eastern European countries are among the most equal countries.¹²⁴⁴

Voor de GINI van Singapore en omliggende Zuidoost-Aziatische landen voor de jaren zestig en zeventig is in eerste instantie binnen dit onderzoek gebruik gemaakt van: *'The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy': A World Bank Policy research Report* uit 26 september 1993, dat bovendien een relatie legt met het BBP.¹²⁴⁵ Deze cijfers maken inzichtelijk hoe de uitkomsten van het 'beleid Singapore' qua verdeling van inkomen en vermogen eind twintigste eeuw voor de gemiddelde man/vrouw uitgepakt hebben, het beleid waaraan ook Winsemius bijgedragen heeft.

De eerste bemerking is: helaas zijn er geen betrouwbare cijfers van vóór 1965, in feite voor de jaren dat de inkomensverdeling tussen de twee bezittende groepen van Singapore, de armen en de rijken, waarschijnlijk het meest disproportioneel geweest is. Vandaar dat het eerste GINI-Wereldbankcijfer van 0,50, dat bovendien nog geldt voor een periode van vijf jaar, vanwege de hoogte van de dispariteit nauwelijks tot vreugde stemt. Maar laten we dit startpunt toch respecteren. Met andere woorden, de groei van het BBP in die vijf jaar gaat volgens Grafiek 4 van 516 in 1965 naar 812 per eind 1969, een groeicijfer van 36,5%, dat afgedekt wordt met het GINI-cijfer 0,50 voor diezelfde periode van vijf jaar.

Versimplificeerd betekent dit cijfer van 0,50 dat in die vijf jaar vanaf 1965 één persoon 50% van het gehele inkomen heeft en de rest van de bevolking heeft de overige 50% in bezit. Twee andere Aziatische 'tijgers', Korea en Taiwan, laten in dezelfde periode een opmerkelijk betere inkomensverdeling dan Singapore zien (respectievelijk 0,34 en 0,32), terwijl Hong Kong een sterk op Singapore gelijkend coëfficiënt van iets boven de 0,49 toont. Maleisië en Indonesië hebben die jaren, volgens dit onderzoeksrapport van de Wereldbank, lage BBP-groeipercentages, tussen de 2,5 en 3,2%, met GINI-gemiddelden van respectievelijk 0,50 en 0,41. Thailand vertoont een GINI-cijfer van 0,45 en Japan 0,31. Concluderend: in deze periode tot 1970 steken Singapore en Maleisië (beide 0,50) qua inkomensverdeling ongunstig af ten opzichte van de vermelde zeven andere Oost- en Zuidoost-Aziatische landen. Qua GINI genieten Japan en Korea in die periode de beste verdeelsleutels van hun jaarlijkse vermogens.

De ontwikkeling na 1970 geeft meer inzicht, vandaar een blik op de jaren 1970-1980. In dit tijdsbestek en met dezelfde Wereldbank-bron is er sprake van BBP-groei in alle betreffende landen, behalve in Indonesië. Singapore groeit gemiddeld met 9,2%, Maleisië laat +3,2% zien, Hong Kong +5,2% en Indonesië heeft een terugval van -2,6%. Ook Korea (+8,2%)

¹²⁴⁴ Ibidem.

¹²⁴⁵ *The World Bank Group Archives, The East Asian Miracle*, 72.

en Taiwan (+7,2%) groeien qua BBP terwijl Japan in dat tijdvak gemiddeld 10% groei laat zien en Thailand 3,8%.¹²⁴⁶ De gemiddelde GINI voor deze landen voor deze jaren zeventig geeft ook een ander beeld: Maleisië 0,48, Singapore 0,46, Hong Kong 0,43 en Indonesië 0,41. Korea en Taiwan hebben coëfficiënten van respectievelijk 0,38 en 0,36.¹²⁴⁷ Thailand laat 0,37 zien en Japan 0,28.

De tussenconclusie is dat de Wereldbank Singapore in de periode 1965-1972 een gemiddelde (hoge) GINI van 0,50 afgeeft en (2) Singapore's verdeling van welvaart tussen de jaren 1970 en 1980 minder disproportioneel is; de Wereldbank geeft Singapore qua dispariteit het getal 0,46 mee.

Een andere speler in dit moeilijk bespeelbare en sensitieve veld van de GINI is *The Chartbook of Economic Inequality*, die met een andere rekenmethodiek Singapore respectievelijk 50.02% voor 1966 en 41% voor 1980 geeft.¹²⁴⁸ Een derde bron komt van K.S. Jomo, in 2005 *Assistant Secretary-General for Economic Development, Department of Economic and Social Affairs* van de Verenigde Naties. Daaraan voorafgaande is hij Professor aan de Universiteit van Malaya. Jomo's '*Growth with Equity in East Asia?*' laat voor Singapore een dispariteit zien die eveneens van 0,498 in 1966 en (*for Household Income*) zich verbeterd naar 0,41 in 1980.¹²⁴⁹

De genoemde drie bronnen zijn eensluidend: de Singapore GINI-cijfers in de periode '70-'80 zijn dalende, de inkomensverdeling heeft tot 1980 een verbeterde invalshoek gekregen, beter dan tussen de jaren 1965 en 1972. De groei van het BBP laat in deze periode tot 1980 ook een meer dan gemiddelde BBP-groei zien, nu gepaard aan een betere inkomensverdeling: *High Growth and Declining Inequality? Zet deze 'sharing the fruits of growth', zich door?*

Het antwoord of deze gunstige ontwikkeling qua inkomensverdeling zich doorzet is interessant als het verloop van Singapore's GINI vanaf de jaren tachtig richting onze huidige periode in de 21ste eeuw geprojecteerd wordt. Dan weten we nog beter of Winsemius' beheer van Singapore's welvaart slechts een incidentele betere inkomensverdeling gecreëerd heeft of niet. Vandaar de vraag: hoe heeft Singapore's ontwikkeling van de GINI zich in de laatste veertig jaar ontwikkeld? Is de gemiddelde burger in Singapore door zijn inspanningen er veel of matig op vooruit gegaan? Heeft de inkomensverdeling zich na 1980 beter vertaald?

¹²⁴⁶ Ibidem.

¹²⁴⁷ Ibidem, 73.

¹²⁴⁸ GINI-sites: <https://www.chartbookofeconomicinequality.com/inequality-by-country/singapore/>, geraadpleegd 09-04-2020.

¹²⁴⁹ K.S. Jomo, '*Growth with Equity in East Asia?*', *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, DESA Working Paper No. 33* September 2006, 6.

Grafiek 5

Singapore laat via zijn *Ministry of Finance* in Grafiek 5 voor zichzelf het bovenstaande cijfer 0,417 voor 2017 optekenen.¹²⁵⁰ Grafiek 5, die naast Singapore meerdere landencijfers weergeeft, heeft de OECD-methode gehanteerd, een identieke methode die ook het *Chartbook* gebruikt en voor Singapore's 2015-GINI het getal van 40.9% (*Income from work among employed population*) afgeeft. Maar deze twee cijfers van twee instituties zijn hoe dan ook veel gunstiger dan het door de CIA (*The Central Intelligence Agency*) in *The World Factbook* voor Singapore voor 2017 gepubliceerde cijfer van 0,459.¹²⁵¹

Singapore doet het in 2017 bij de CIA beduidend slechter, ook in vergelijking met de andere landen uit bovenstaande Grafiek 5, dan ze zelf aangeeft. Singapore staat bij de CIA namelijk op de 35^e plek van 157 landen, de Verenigde Staten staan op de 39^e plaats, het Verenigd Koninkrijk staat op de 116^e plek, Zwitserland op de 135^e en Zweden bekleedt de 152^e positie, waarbij de 157^e plek de beste inkomensverdeling geeft. Alle CIA-waardes zijn uit diverse, maar wel uit de jaren van de 21ste eeuw.

¹²⁵⁰ GINI-sites: *Singapore, Ministry of Finance*; <https://www.mof.gov.sg/Newsroom/Parliamentary-Replies/before-and-after-taxes-and-transfers---singapore-s-gini-coefficient>, geraadpleegd 08-04-2020.

¹²⁵¹ GINI-sites: *The World Factbook*, 2017; <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>, geraadpleegd 08-04-2020.

Naast de CIA en alle voorgaande instellingen die de GINI in hun vaandel dragen, zijn er misschien nog wel veertig/vijftig organisaties/auteurs die cijfers over Singapore's GINI publiceren. Zie bijvoorbeeld ook de publicatie van de *World Bank Group - Data and Statistics, and World Income Inequality Database*.¹²⁵² Het geheel aan cijfers en interpretaties doet echter duizelen, alhoewel één conclusie komt bovendrijven: tussen de jaren tachtig en nu laten alle cijfers een dramatische verhoging van de inkomensdispariteit in Singapore zien, terwijl 2018 een BBP/capita scoort van US\$ 64.582; een negenvoudige groei ten opzichte van 1984.

Als voorbeelden voor de dramatische disproportionele verschuiving: de CIA gaat van Gini index 0,425 in 1998 naar 0,459 in 2017 ¹²⁵³; *Chartbook (Households, ranked by income from work)* gaat van 43.6% in 1990 naar 52.51% in 2006 (of blijft van 50.02% in 1960 ongeveer gelijk op 49% in 1989 voor *Income from work among employed population*); K.S. Jomo gaat van 0.41 in 1980 naar 0.522 in 2005; laatstgenoemde *World Bank Group* gaat van 0.43 in 1980 naar 0.481 in 2000. In feite staat in de 21ste eeuw de GINI van Singapore nog steeds gelijk aan het Wereldbankcijfer van 0,50 uit de periode 1965-1969, dat als hoog aangemerkt is. Er is in vergelijking met de hoge inkomensongelijkheid uit de jaren zestig geen verandering in Singapore opgetreden: een groot deel van de welvaart gaat aan 'het volk' voorbij.

Concluderend: Singapore's GINI daalt van 1965 tot ongeveer 1980, maar het daalt van een hoog initieel niveau waarop het sindsdien is teruggekeerd, wat Singapore qua inkomensverdeling vandaag tot een van de meest ongelijke landen in de wereld maakt. Er zijn tal van zaken te vieren over de ontwikkeling van Singapore record, maar *equitability* is niet echt een daarvan.

47 Het onderwijs en Winsemius

Als in 1959 het eerste kabinet Lee Kuan Yew gevormd is wordt allereerst een wet opgetuigd die 100 miljoen reserveert om de EDB, zeg de industrialisatie, goed in de steigers te zetten. Als dit gegeven zonder verder commentaar neergezet wordt, kan de conclusie zijn dat het nieuwe kabinet van Singapore veel aandacht besteedt aan de industriële ontwikkeling. Terwijl de verhoging van het budget voor onderwijs in dat jaar naar 63 miljoen M\$ gaat, bijna 24% van het 1959 jaarbudget en minstens evenveel of zelfs meer aandacht verdient.¹²⁵⁴ Want Singapore's waardering voor het belang van onderwijs is des te verbazingwekkender als we

¹²⁵² GINI-sites: UNU-WIDER UN University. http://stats.areppim.com/listes/list_gini_1960x2012.htm, geraadpleegd 22-02-2019.

¹²⁵³ GINI-sites: @Singapore,

https://monroecollege.edu/uploadedFiles/_Site_Assets/PDF/2007_FactBook_Cuba.pdf.

¹²⁵⁴ Josey, *Lee Kuan Yew*, 105-106.

weten dat de 100 miljoen M\$ voor de industrie vanaf 1961 als volgt gespendeerd wordt: M\$40 miljoen voor 1961 en M\$20 miljoen voor elk van de daarop volgende drie jaren. De onderwijsuitgaven in de jaren zestig blijven gemiddeld elk jaar bijna 24% van het budget inhouden.

Nu is het beter te begrijpen dat het PAP-blad *PETIR; The Tasks Ahead* uit 1959, uitgegeven nog voor de verkiezingen in juni van dat jaar en anderhalf jaar voor Winsemius' aankomst in Singapore, qua onderwijs de nodige beloftes en suggesties doet. PhD-student Wigdor geeft hierover een heldere uiteenzetting:

The priority to be given to improving skills runs throughout The Tasks Ahead. It was promised that a PAP government would completely revamp the school curriculum to emphasize languages, math and science. Vocational schooling would be expanded, polytechnic institutions created and the science and technical departments at the University of Malaya and Nanyang University would be upgraded. Echoing the need for such facilities, Goh Keng Swee, who would become the Finance Minister, minced no words in describing the weaknesses that needed to be overcome, 'Not only is our technology backward, but the facilities for training technical and engineering workers are grossly inadequate' (People's Action Party 1959: 21). A similar message was delivered by Long Nyuk Lim who would become the Education Minister. Long promised that a PAP government would provide six years free schooling to all children and make secondary school available to all qualified students. In addition, a teaching and training institute would be established to foster the study of technology. He also gave a hint of how the PAP would go about its reforms to ensure they were effective. An advisory council comprised of representatives from the English, Chinese, Malay and Tamil communities as well as the government would be established to determine how to revise the curriculum and implement school reform. The vocational schools and training programs would be created after consultation with the EDB which, in turn, would consult with business leaders, scientists, engineers and trade unionists (People's Action Party 1959).¹²⁵⁵

Interessant gegeven is dat in 1959 de regering van Singapore zo goed als failliet is en rekening houdt met een deficit van M\$14 miljoen.¹²⁵⁶ Maar voor het komende 1960 blijft 'onderwijs' de grootste uitgavenpost in de jaarbegroting van Singapore.¹²⁵⁷ En dat heeft meer te maken met de leergierige geest van de Aziatische bevolkingsgroepen in Singapore dan met de inspanningen in de voorafgaande 'Britse' periodes op onderwijskundig gebied.

~

In 1823, op voorspraak van Stamford Raffles, wordt onder Brits gezag Singapore's eerste Engelstalige middelbare school opgericht, het *Raffles Institution*. Vanuit de Britse invalshoek blijft het qua onderwijs voorlopig hierbij, terwijl vanaf 1829 de overwegend Chinese bevolking van Singapore volop scholen sticht die in de Chinese talen Cantonees en Hokkien les geven.

¹²⁵⁵ Wigdor, *No Miracle: What Asia can Teach all Countries about Growth*, 175-176; *Petir, The Tasks Ahead, Manifesto PAP*, 19-21.

¹²⁵⁶ Desker, *Goh Keng Swee: A Public Career Remembered*, 162.

¹²⁵⁷ *Ibidem*, 132.

Chinees onderwijs culmineert in de Chinese Nanyang Universiteit, gesticht in 1957. Andaya heeft hierover een duidelijk uitleg:

The willingness and the ability of the Chinese community to provide schools for growing number of locally born children also relieved the British of any educational responsibility for Malaya's 'transient' Chinese population.¹²⁵⁸

Met andere woorden: het Britse politieke stelsel had het bevorderen van scholing niet als eerste prioriteit. Begin twintigste eeuw, in 1905, volgt nog wel een medisch opleidingsinstituut, het *King Edward VII College of Medicine*, maar het duurt tot 1928 voordat het *Raffles College* zijn poorten opent, de tweede opleiding in de Engelse taal op middelbaar niveau, om in 1949 met laatstgenoemde medische opleiding tot de *University of Malaya* te fuseren. Tertiair onderwijs is voorsnog volledig in de Engelse taal, dat grote spanningen initieert.

Voor met name de Chinese bevolkingsgroep, vanuit haar cultuur van kennis vergaren, is onderwijs een belangrijke factor die gaandeweg proportionele eisen gaat stellen. Dat leidt ertoe dat na de Tweede Wereldoorlog onderwijs in de Chinese talen in Singapore een verhit thema wordt, vooral omdat China, het land van oorsprong, geholpen door de sterk verbeterde communicatie, het Chinese onderwijs in Singapore sponsort. Tegenstellingen met andere taalgroepen worden nu ook sneller zichtbaar, wat weer bij andere groepen jongeren een groeiend gevoel van onbehagen geeft; een brede linie van Indiase jongeren komt nu ook beweging. Het onderwijs is in opstand.

~

Tegen deze achtergrond moet Winsemius zijn industrialisatiepolitiek starten en omdat hij ervan overtuigd is dat de handel in Singapore het straks moet afleggen tegen zijn industriële plannen heeft hij reeds vroegtijdig aan de bel getrokken om uitgebreidere scholing op middelbaar, technisch en hoger niveau onder de aandacht te brengen:

In the meantime, we kept pressing on training, education, which we had been doing already in '60/'61, because the only way to upgrade this cheap labour intensive work would be to increase the quality of our labour. When employment increased, part of it had to be skilled. ... We have only our hands and our brains. And if we want to continue to develop, we have to train these hands and these brains. That is our real long-term programme.¹²⁵⁹

Zoals ook Katrijn de Ronde zeer nadrukkelijk deze Winsemius-invalshoek stipuleert:

¹²⁵⁸ Watson Andaya, *A History of Malaysia*, 228.

¹²⁵⁹ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 14.

Mr. Winsemius believed in sustainable growth and placed great emphasis on learning: “We must upgrade cheap labour to quality. We only have hands and brains. If we want to develop, we must train our hands and brains to be skilled.”¹²⁶⁰

Na het prille begin van Lee Kuan Yew’s Singapore blijkt dat zowel zijn PAP, de leiding van de EDB als Winsemius ervan overtuigd zijn dat onderwijs de dragende kracht voor de ontwikkeling van Singapore is, met als gevolg dat, op het moment dat de PAP-politiek versterkt het leven van Singapore gaat beïnvloeden, ook diverse nieuwe instituten op onderwijsgebied opgestart worden. In 1963 zijn bijvoorbeeld 21 scholen gebouwd, inclusief technische scholen, terwijl de bouw van 24 nieuwe scholen gepland staat.¹²⁶¹

Maar, als in 1965 het gordijn tussen Singapore en Maleisië valt en helemaal als in 1968 duidelijk is dat door de terugtrekking van de Britse militairen duizenden werknemers voor omscholing klaar staan, groeit ook binnen de EDB het besef dat niet alleen MNC’s binnengehaald moeten worden, maar dat nog meer ‘eigen mensen’ alle vakkundige vaardigheden moeten gaan aanleren om de komende industriële ontwikkelingen te ondersteunen.¹²⁶² Vandaar dat het *Ministry of Science and Technology* in 1967 de *Science Council of Singapore* opricht, de grote stap naar gestructureerd fundamenteel onderzoek: *research and development* (R&D) en *science and technology* (S&T) komen nu voor veel nationale programma’s ter beschikking.¹²⁶³

Winsemius leest de statistieken die er op dit moment als volgt uitzien: bijna de helft van de totale bevolking is jonger dan 15 jaar, er is een groot tekort aan gekwalificeerde leerkrachten in secundair, technisch en beroepsonderwijs en het tekort aan schoolgebouwen dwingt tot grote klassen. Bovendien, in augustus 1965 is het alfabetisme in Singapore nog pas op het niveau van 60% - een verbetering van slechts 8% ten opzichte van 1957.¹²⁶⁴ In 1970 is de onderwijssituatie dusdanig dat op elke 1.000 leerlingen die zich voor de basisschool melden slechts 444 leerlingen binnen 10 jaar het einde van de middelbare school halen.¹²⁶⁵

Over onderwijs schrijft Winsemius een rapport verwijzend naar het tekort aan geschoolde arbeidskrachten, technici, ingenieurs en managers op sleutelposities. Zoals door derden bevestigd is er tussen 1970 en 1975 behoefte aan minstens 500 ingenieurs, 1.000 technici

¹²⁶⁰ de Ronde, ‘*History of ABN AMRO Bank in Singapore*’.

¹²⁶¹ Josey, *Lee Kuan Yew*, 242.

¹²⁶² Chua Soo Tian, ‘How MNCs helped Start-Up SMEs’, 55.

¹²⁶³ Häntzschel, *Culture and Communication, News Flows in Singapore*, 124.

¹²⁶⁴ *The National Archives of Singapore*, Singapore’s Exhibition: The Story of an Economic Miracle; Teck-Wong Soon, *The Lessons of East Asia*, 2.

¹²⁶⁵ S.K. Lee, et al. (red.), (2008), ‘Toward a better Future: Education and Training for Economic Development in Singapore since 1965’, *The World Bank*, Washington, DC.

en aan een overdaad aan personen met uitgesproken managementkwaliteiten.¹²⁶⁶ Hij wil grote hervormingen in het technisch onderwijs doorvoeren zodat het aantal technische studenten aan de Singapore Polytechnic en op de universiteiten sterk worden uitgebreid. Daarnaast suggereert hij om de lonen sterk te laten stijgen; Winsemius wil door hogere salarissen meer technici lokken.¹²⁶⁷

Maar het is niet eenvoudig voor zowel de Singaporese autoriteiten als voor Winsemius om deze onderwijsvormen van de grond te krijgen. Bijna wanhopig spant Winsemius Lee Kuan Yew voor zijn karretje: “*PM, I am very sorry, I do not see any chance to get any, anything moving in the university. If it’s going to move, it has to, you have to do it*”.¹²⁶⁸ Ngiam Tong Dow verhaalt met een zekere trots over dit moment:

I remember with pride that Dr. Winsemius and I successfully persuaded Mr. Lee to expand the enrolment in engineering, which he did by establishing the Nanyang Technological Institute. (...) a certain Dr. Pannenberg of Philips, who was their R&D Head, told us that the first step was to raise our level of competence by having more university-trained engineers. Only when we had trained manpower can we hope to attract R&D from MNC’s.¹²⁶⁹

Voor de industriële training van lokale werknemers wordt de regering van Singapore begin jaren zeventig eveneens vrij snel door de MNC’s Rollei en Philips aan twee onderwijscentra geholpen; qua fabricage en technisch onderwijs vervult Philips vanaf midden jaren zestig sowieso een voorbeeldfunctie. Ook de EDB krijgt er een nieuwe taak bij: eigen trainingscentra opzetten voor grotendeels ongeletterde jongeren. Ngiam meldt hierover:

I would say that the EDB had a role in this because in the EDB we set up training centres; the Industrial Training Centres. And the people who joined the EDB training were those with barely an education. Through these centres, they learned a skill. So they could go and join the workforce of the MNCs, the Rollei and other factories. And these are the ones who are doing well now. The SMEs have really become independent.¹²⁷⁰

De diverse strategieën hebben ertoe bijgedragen dat nieuwe investeerders langzaam maar zeker over een beroepsbevolking van kwaliteit kunnen beschikken.

Winsemius’ kennis over deze vorm van verandering, van naar omstandigheden toegespitst onderwijs, heeft hij in Nederland na de Tweede Wereldoorlog niet alleen zien ontstaan maar ook zelf tot stand helpen komen. Interessant is een reeks artikelen in het weekblad

¹²⁶⁶ Ibidem; Goh, K.S. (1979), Report on the Ministry of Education 1978, Singapore National Printers, Singapore; Huff, *The Economic Growth of Singapore*, 44.

¹²⁶⁷ The Economist Intelligence Unit, *The Asean Countries, Economic Structure and Analysis* (Londen 1989)164-168.

¹²⁶⁸ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 11.

¹²⁶⁹ Tay, (red.), *A Mandarin and the Making of Public Policy*, 61.

¹²⁷⁰ Ibidem, 40.

Het Schoolblad, orgaan van de Algemene Bond van Onderwijzend Personeel (ABOP) uit 1950, met als onderwerp de opzet en uitvoering van nieuwe leerplannen. Landelijke kopstukken, zoals Dr. A. Winsemius, als hoofd van het directoraat-generaal voor de Industrialisatie, leveren bijdragen aan deze serie. Er verschijnt een interview, waarin Winsemius een sociaal en psychologisch fenomeen belicht; het onderwijs dat veel aandacht aan de karaktervorming van de jeugd zou moeten besteden.¹²⁷¹ In een andere uitgave schrijft Winsemius dat de toename van de industrie extra scholing en persoonlijke betrokkenheid vereist. Hij voert in die tijd ook besprekingen met de vakorganisaties voor onderwijzend personeel, “waarna diverse vragen, geredigeerd door de Persdienst van het Ministerie van Economische Zaken, in het kader van schoolonderwijs en beroepskeuze beantwoord worden”.¹²⁷²

Net zoals hij het onderwijs in Nederland als één van de belangrijkste pijlers voor de zich vernieuwende maatschappij propageert, ziet Winsemius dat voor Singapore niet alleen de productiefactor arbeid nodig is, niet alleen meer werkgelegenheid, maar er moeten ook ondernemers en managers komen met de nodige vaardigheden en kennis om bijvoorbeeld werkrachten te bestieren, om voormateriaal op de internationale markt aan te schaffen en afzetmarkten te organiseren. Voor Nederlandse begrippen zijn deze technieken alledaagse bezigheden geworden: grondstoffen importeren, gereede producten op de thuismarkt en via export verkopen. In Singapore, volgens de auteurs Formal en Wiotela, ontbreken vooralsnog deze ‘*domestically important precursors to do so*’.¹²⁷³

~

Winsemius’ nieuwe plan luidt het begin in van Singapore’s volgende economische fase, waarbij werkgelegenheid verplaatst moet worden van arbeidsintensieve sectoren naar sectoren die een hogere toegevoegde waarde opleveren. NRC-journalist Peter van Dijk verwoordt Winsemius’ bedoelingen met: „Als ondernemers door lage lonen goedkoop kunnen produceren verdwijnt de prikkel voor rationalisatie en efficiency” en:

op een kwade dag word je vanzelf weggeconcentreerd, want er staat altijd wel weer een nieuw ontwikkelingsland op dat toch weer goedkoper dan jij produceert. Je moet ondernemers dwingen efficiënt te blijven en steeds geavanceerdere producten te maken, dan kan je mee blijven doen op de internationale markt.¹²⁷⁴

Goh Keng Swee analyseert achteraf dat de verhoogde concurrentie van andere Aziatische landen die allemaal nijver op zoek zijn naar arbeidsintensieve industrieën voor

¹²⁷¹ *Het Schoolblad*, Jaargang 3, no. 46 (Amsterdam 1949) 99.

¹²⁷² ‘Dr. A. Winsemius beantwoordt een aantal vragen over de industrialisatie’, in *Het Schoolblad*, 1950, 101.

¹²⁷³ Formal, ‘The Foreign Dimension of Singapore’s Economic Growth’, 24.

¹²⁷⁴ Peter van Dijk, *NRC Handelsblad*, 06-06-1981.

laaggeschoold personeel, in combinatie met de oliecrisis van 1973, het besef doet groeien dat Singapore's comparatieve goedkooptevoordeel erodeert en dat een evolutie naar een hoogwaardiger economie versneld nodig is.¹²⁷⁵

However, a large number of policy changes and changes of ministers of education caused confusion. Teacher morale was low and there was considerable attrition. Although there were attempts to expand vocational education, it had low status and was viewed as a dumping ground. In 1979, a watershed education report highlighted the high dropout rates and low standards and ushered in the next phase of reform.¹²⁷⁶

Interessant zijn de navolgende cijfers die Goh in 1976 publiceert: het totaal aantal inschrijvingen van scholieren en studenten in Singapore stijgt van 305.758 in 1959 naar 522.441 in 1975. De getallen voor de middelbare scholen zijn respectievelijk 48.723 naar 176.224, terwijl op instellingen van tertiair onderwijs – universiteiten en hogescholen – in dezelfde periode de cijfers van 4.981 naar 17.816 gaan.¹²⁷⁷ Huff voegt hier nog aan toe dat:

The per capita government expenditure on education grew steadily, from around 90 Singapore dollars in 1970 to 284 Singapore dollars ten years later. In 2000, around 4500 Singapore dollars were spent per primary school pupil and more than double that figure per student enrolled at institutions of higher education.¹²⁷⁸

Singapore heeft vanaf 1960 een expert uit Nederland binnengehaald die, naast zijn activiteiten ten behoeve van de industrialisatie, tevens de nodige ervaringen en inzichten op onderwijsgebied met zich meeneemt. Niemand heeft in de naoorlogse jaren kunnen bevroeden dat zelfs delen van het onderwijsprogramma van Nederland tot meerdere eer en glorie van de toen nog niet bestaande staat Singapore zou gaan leiden.

¹²⁷⁵ Goh, K.S. (1979), Report on the Ministry of Education 1978, Singapore.

¹²⁷⁶ Ibidem.

¹²⁷⁷ Goh Keng Swee, 'A Socialist Economy that Works', 81.

¹²⁷⁸ Huff 'The Developmental State', 517.